

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Standard usługi Asystencja Osobista Osoby z Niepełnosprawnością

wersja opracowania przed ostateczną redakcją

Sławomir Besowski, Joanna Cwojdzińska, Łukasz Orylski, Marta Sałkowska, Adam Zawisny

Warszawa, październik 2021

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Niniejsze opracowanie dedykujemy nieodżałowanej pamięci Sławkowi Besowskiemu, współtwórcy tego opracowania, wizjonerowi i nieustępliwemu rzecznikowi niezależnego życia osób z niepełnosprawnością, w szczególności poprzez asystencję osobistą, orędownikowi wdrożenia w Polsce Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Dziękujemy!

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Opracowanie zostało przygotowane w ramach projektu:

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych” przez Polskie Stowarzyszenia na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelleksualną (partner projektu).

Informacje o projekcie: www.wlaczemiespoleczne.pl

Numer projektu: POWR.02.06.00-00-0064/19

Projekt realizowany w ramach Działania 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych. Oś Priorytetowa II: Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020.

Koordynator merytoryczny: Adam Zawisny

Członek Zespołu Horyzontalnego: Monika Zima-Parjaszewska

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Spis treści

SŁOWO WSTĘPNE	6
1. WPROWADZENIE	10
2. ZAKRES PODMIOTOWY, PRZEDMIOTOWY, PRZESTRZENNY I CZYNNOŚCIOWY USŁUG ASYSTENCJI OSOBISTEJ	15
2.1. ZAKRES PODMIOTOWY	15
2.2. ZAKRES PRZEDMIOTOWY.....	22
2.2.1. <i>Etapy wsparcia</i>	<i>23</i>
2.3. ZAKRES PRZESTRZENNY	26
2.4. ZAKRES CZYNNOŚCIOWY	27
2.4.1. <i>Ramowy zakres czynności (za Orylski i in., 2018, zmodyfikowano na potrzeby niniejszego dokumentu):</i>	<i>27</i>
2.4.2. <i>Zakres czynności medycznych</i>	<i>31</i>
3. WYTYCZNE OGÓLNE I SZCZEGÓŁOWE DLA KANDYDATÓW NA ASYSTENTÓW OSOBISTYCH	32
3.1. WYTYCZNE OGÓLNE	32
3.2. WYTYCZNE DODATKOWE.....	32
3.2.1. <i>Wytyczne dodatkowe dla asystentów osobistych dzieci z niepełnosprawnościami:</i>	<i>32</i>
3.2.2. <i>Wytyczne dodatkowe dla asystentów osobistych osób z niepełnosprawnością intelektualną i/lub w spektrum autyzmu:</i>	<i>34</i>
3.2.3. <i>Wytyczne dodatkowe dla asystentów osobistych osób głuchoniewidomych:</i>	<i>38</i>
4. SPOSOBY ZARZĄDZANIA USŁUGĄ ASYSTENCJI OSOBISTEJ PRZEZ UŻYTKOWNIKA	38
4.1. ZARZĄDZANIE PRZY POMOCY BUDŻETU OSOBISTEGO (W WERSJI PŁATNOŚCI BEZPOŚREDNICH I POŚREDNICH).	40
5. MODUŁ SZKOLENIA OGÓLNEGO PRZYGOTOWUJĄCEGO ASYSTENTĘ OSOBISTEGO DO PRACY	42
5.1. RAMOWY PLAN SZKOLENIA OGÓLNEGO PRZYGOTOWUJĄCEGO ASYSTENTĘ OSOBISTEGO DO PRACY (ŁĄCZNY CZAS TRWANIA - OKOŁO 16 GODZIN ZEGAROWYCH).	48
6. MODUŁ SZKOLENIA PRZYGOTOWUJĄCEGO UŻYTKOWNIKA USŁUG DO WSPÓŁPRACY Z ASYSTENTEM.....	50
7. SCHEMAT INDYWIDUALNEJ DIAGNOZY POTRZEB UŻYTKOWNIKA USŁUG:..	54
7.1. KOMISJA, KTÓRA OKREŚLA INDYWIDUALNY ZAKRES POTRZEB UŻYTKOWNIKA.....	54

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

7.2.	WZÓR FORMULARZA AUTODIAGNOZY POTRZEB W ZAKRESIE USŁUG AOON	57
8.	PROCEDURY REAGOWANIA W SYTUACJACH TRUDNYCH	61
9.	ZASADY ETYCZNE PRACY ASYSTENTA	74
10.	ZASADY OKRESOWEJ EWALUACJI ZADOWOLENIA UŻYTKOWNIKA Z PRACY ASYSTENTA ORAZ NARZĘDZIA EWALUACJI, W TYM METODY EWALUACJI POSTĘPÓW W ZAKRESIE OKREŚLONYCH CELÓW JAKIM SŁUŻY WSPARCIE.	78
11.	WYMAGANIA DLA PODMIOTÓW PRAWNYCH ZAMIERZAJĄCYCH ŚWIADCZYĆ USŁUGI AOON.....	81
12.	WYTYCZNE DLA USŁUGODAWCÓW USŁUG AOON W ZAKRESIE ORGANIZACJI I KOORDYNACJI USŁUG	85
13.	ASYSTENCJA OSOBISTA A INNE FORMY WSPARCIA.....	89
14.	ZASADY FINANSOWANIA ASYSTENCJI OSOBISTEJ	93
15.	PODSUMOWANIE	95
16.	PYTANIA I ODPOWIEDZI (FAQ)	96
	ZAŁĄCZNIK 1. MODUŁ SZKOLENIA W ZAKRESIE ŚWIADCZENIA USŁUG PRZEZ ŚWIADCZENIODAWCĘ	102
	ZAŁĄCZNIK 2. WZÓR KONTRAKTU MIĘDZY ASYSTENTEM (EW. RÓWNIEŻ USŁUGODAWCĄ), A UŻYTKOWNIKIEM USŁUG (EW. JEGO REPREZENTANTEM)	104
	ZAŁĄCZNIK 3. PROPOZYCJA RAMOWEGO SZKOLENIA UZUPEŁNIAJĄCEGO DLA AOON OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ/AUTYZMEM I IN.	112

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Słowo wstępne

Każda osoba z niepełnosprawnością ma prawo do niezależnego życia, dostępu do wsparcia oraz realizacji wszystkich wolności i praw człowieka. Utrwalone stereotypy na temat niepełnosprawności, istniejące rozwiązania prawne w zakresie opieki instytucjonalnej, praktyki pozbawiania zdolności do czynności prawnych osób z niepełnosprawnościami, brak obowiązku zapewnienia komunikacji dla osób nie komunikujących się werbalnie, brak wsparcia rodziców osób z niepełnosprawnościami, a przede wszystkim brak asystencji osobistej i mechanizmów samostanowienia o wsparciu i zarządzania nim, skutkują wykluczeniem społecznym osób z niepełnosprawnościami.

Standard Asystencji osobistej jest jedną z 8 propozycji zapewniających pełne i skuteczne włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami, przygotowanych w ramach projektu: „Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych” (numer projektu: POWR.02.06.00-00-0064/19).

Projekt realizowany jest w ramach Działania 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych. Oś Priorytetowa II: Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014- 2020 przez:

- Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych (lider projektu)
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
- Fundację im. Królowej Polski św. Jadwigi
- Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną

Najważniejszym celem projektu jest wypracowanie nowych lub modyfikacja istniejących form wsparcia osób z niepełnosprawnościami zapewniających możliwość korzystania każdej osobie

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

z niepełnosprawnością z wolności i praw człowieka, na zasadzie równości z innymi osobami.

Niniejszy Standard Asystencji Osobistej Osoby z Niepełnosprawnością (AOON) jest odpowiedzią na zidentyfikowane podczas diagnoz środowiskowych realizowanych w 2020 i 2021 roku potrzeby tych osób oraz dotychczas opracowane raporty, przeprowadzone analizy, wyniki i efekty realizowanych w tym obszarze projektów. W ramach przeprowadzonej analizy obecnego systemu wsparcia oraz prac zespołów eksperckich, Partnerzy przygotowali propozycję rozwiązań gwarantujących realizację osobom z niepełnosprawności prawa do niezależnego życia.

Niniejszy instrument jest elementem pakietu rozwiązań, które tworzą spójną całość, są komplementarne i nawzajem się uzupełniają. W ramach projektu powstały następujące propozycje instrumentów:

- Standard asystencji osobistej.
- Standard funkcjonowania Warsztatów Terapii Zajęciowej.
- Asysta prawna, jako element systemu wspieranego podejmowania decyzji.
- Fundusze powiernicze.
- System wsparcia osób o złożonych potrzebach w komunikowaniu się wymagających wspomagających i alternatywnych metod komunikacji (AAC).
- Mobilny doradca włączenia społecznego.
- Wsparcie zamiast opieki - poszerzone wsparcie wytchnieniowe.
- Budżet osobisty.

Tłem i punktem wyjścia wszystkich propozycji instrumentów wsparcia jest Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Dz.U. 2012 poz. 1169) oraz stanowiska Komitetu ds. praw osób z niepełnosprawnościami. Najistotniejsze w pracy zespołów eksperckich było poszukiwanie takich rozwiązań, które są z nimi zgodne i faktycznie przyczyniają się do możliwości prowadzenia niezależnego życia przez osoby z różnymi

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

niepełnosprawnościami, bez względu na stopień i rodzaj niepełnosprawności.

Analiza niniejszego opracowania powinna zostać poprzedzona kilkoma uwagami.

1. Standard asystencji osobistej ma charakter propozycji i jego ostateczny kształt zostanie opracowany po przeprowadzonych konsultacjach i rocznym pilotażu (patrz poniżej). Instrumenty wypracowane w projekcie zawierają rekomendacje i uzasadnienia niezbędnych zmian prawnych w celu wdrożenia konkretnych rozwiązań, ale nie są projektami aktów prawnych, których opracowanie zostało przewidziane na 2023 rok.
2. Opisy instrumentów wypracowanych w projekcie różnią się zarówno co do poziomu swojej szczegółowości, jak i zakresu. Wynika to przede wszystkim z różnorodności otoczenia prawnego konkretnych propozycji oraz ich charakteru. Niektóre prezentowane rozwiązania są zupełnie nieznane obecnemu systemowi wsparcia np. asysta prawna i będą wymagały głębokiej jego reformy, a ich opis jest uszczegółowioną rekomendacją możliwych kierunków rozwiązań.

Inne instrumenty są modyfikacją istniejących form wsparcia i z tego powodu możliwe było zaproponowanie konkretnych i szczegółowych rozwiązań.

3. W ramach środowiskowych konsultacji wypracowanych propozycji instrumentów zostaną przeprowadzone warsztaty konsultacyjne, wywiady grupowe, wywiady indywidualne oraz zbierane będą opinie nt. poszczególnych instrumentów poprzez specjalną stronę konsultacyjną wlaczeniespoleczne.pl. Zebrane głosy posłużą do uzupełnienia i modyfikacji przedstawionych propozycji instrumentów.

Czas trwania konsultacji: październik 2021 - styczeń 2022

4. Instrumenty wypracowane w projekcie zostaną poddane pilotażowi, który będzie obejmował wybrane elementy instrumentów, możliwe

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

do testowania w ramach obowiązującego porządku prawnego, czyli bez zmian prawnych, niemożliwych do przeprowadzenia w ramach rocznego okresu pilotażu.

Czas trwania pilotażu: luty 2022 - styczeń 2023

5. Efektem pilotażu będzie modyfikacja propozycji instrumentów.

Czas trwania: luty 2023 – kwiecień 2023

6. Zmodyfikowane instrumenty zostaną skierowane do ponownych konsultacji środowiskowych w celu uzyskania rozwiązań najbardziej adekwatnych do potrzeb.

Czas trwania: maj – lipiec 2023

7. Wypracowanie ostatecznego kształtu projektów rozwiązań prawnych, czyli opracowanie projektów aktów normatywnych i upowszechnianie efektów projektu.

Czas trwania: sierpień – grudzień 2023

Wszystkie planowane w projekcie działania odbywają się z udziałem osób z niepełnosprawnościami, w konsultacji z całym środowiskiem, z poszanowaniem zasady “Nic o Nas bez Nas”.

Informacje o projekcie: www.wlaczemiespoleczne.pl

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

1. Wprowadzenie

Asystencja osobista osób z niepełnosprawnościami (AOON, personal assistance) jest konsekwencją uznania podmiotowości osób z niepełnosprawnościami oraz idącej za tym konieczności budowania takiego systemu wsparcia, w którym sama osoba z niepełnosprawnością czy też osoba wymagająca wsparcia znajduje się w centrum uwagi tego systemu. Jest to podejście skoncentrowane na osobie (person centered approach). Wynikiem takiego podejścia jest zapewnienie osobie z niepełnosprawnością maksymalnej możliwości decydowania o wsparciu, poprzez określenie swoich potrzeb związanych z wyrównaniem szans i możliwością prowadzenia niezależnego życia w społeczności lokalnej.

Dotychczas obowiązujący i dominujący w Polsce paradygmat niepełnosprawności oparty o model medyczny i charytatywny, koncentrował się na zabezpieczeniu podstawowych potrzeb osób z niepełnosprawnościami i miał gwarantować minimum egzystencji. O otrzymaniu wsparcia w wielu przypadkach decydowało spełnianie kryteriów z zakresu pomocy społecznej, które miały na celu tak zwaną rehabilitację społeczną i zawodową.

Idea Niezależnego Życia oraz pojęcie asystencji osobistej wynikające wprost z Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych wymagają zmiany obowiązującego paradygmatu niepełnosprawności na prawo człowieka.

Art.19 Konwencji Praw Osób Niepełnosprawnych stanowi:

„Państwa- Strony Konwencji uznają równe prawo wszystkich osób z niepełnosprawnościami do życia w społeczności lokalnej, wraz z prawem dokonywania wyborów, na równi z innymi osobami, oraz podejmą skuteczne i odpowiednie środki w celu ułatwienia pełnego korzystania przez osoby z niepełnosprawnościami z tego prawa oraz ich pełnego włączenia i udziału w społeczności lokalnej, w tym poprzez zapewnienie, że:

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- a) osoby z niepełnosprawnościami będą miały możliwość wyboru miejsca zamieszkania i podjęcia decyzji co do tego, gdzie i z kim będą mieszkać, na zasadzie równości z innymi osobami, a także, że nie będą zobowiązywane do mieszkania w szczególnych warunkach,
- b) osoby z niepełnosprawnościami będą miały dostęp do szerokiego zakresu usług wspierających świadczonych w domu lub w miejscach zapewniających zakwaterowanie oraz do innych usług wspierających, świadczonych w społeczności lokalnej, w tym do asystencji osobistej niezbędnej do życia i włączenia w społeczność lokalną oraz zapobiegającej izolacji i segregacji od społeczności lokalnej,
- c) świadczone w społeczności lokalnej usługi i urządzenia dla ogółu ludności będą dostępne dla osób z niepełnosprawnościami, na zasadzie równości z innymi osobami oraz będą odpowiadać ich potrzebom.”

Zgodnie z Komentarzem generalnym nr 5 Komitetu ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami (dalej również: Komentarz generalny nr 5; KG 5) na temat niezależnego życia i bycia częścią społeczności:

“Asystencja osobista osób niepełnosprawnych odnosi się do dopasowanego do użytkownika wsparcia osób drugich dostępnego dla osoby z niepełnosprawnością, stanowiącego narzędzie, które umożliwia niezależne życie. Choć modele świadczenia asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami mogą być zróżnicowane, istnieją pewne elementy, które odróżniają tę formę wsparcia od pozostałych, mianowicie:

(i) finansowanie asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami odbywać się musi w oparciu o spersonalizowane kryteria oraz przy wzięciu pod uwagę zawartych w prawach człowieka standardów godnego zatrudnienia. Środki finansowe z przeznaczeniem na opłacenie wszelkiej potrzebnej pomocy muszą być przyznane osobie z niepełnosprawnością i przez nią wydatkowane. Asystencja opiera się na indywidualnej ocenie

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

potrzeb i okoliczności życiowych. Indywidualizacja usług nie może prowadzić do ograniczenia środków lub do ponoszenia odpłatności własnej.

(ii) Usługi te podlegać muszą kontroli osoby z niepełnosprawnością, w takim znaczeniu, że to ta osoba zamawia usługi od jednego z wielu wykonawców bądź pełni rolę pracodawcy. Osoby z niepełnosprawnością mają możliwość dokładnego dopasowania tej usługi do swoich potrzeb, czyli do decydowania o tym kto, jak, kiedy i w jaki sposób świadczy usługę, mają one również możliwość instruowania osób tę usługę świadczących;

(iii) Asystencja osobista osób z niepełnosprawnościami to relacja „jeden-na jeden”. Asystenci muszą być pozyskiwani, szkoleni i nadzorowani przez osobę, która otrzymała asystencję. Asystentami nie należy „dzielić się” z innymi bez całkowitej i dobrowolnej zgody osoby, która otrzymała asystencję. Taki proceder może bowiem ograniczyć samodzielne i spontaniczne życie w społeczności.

(iv) Samodzielne decydowanie o warunkach świadczenia usługi. Osoby z niepełnosprawnościami, które wymagają asystencji, mogą samodzielnie decydować o tym, w jakim stopniu chcą kontrolować świadczenie usługi, kontrolę tę mogą one dostosować do własnych preferencji oraz okoliczności życiowych. Nawet w przypadku gdy delegujemy odpowiedzialność „pracodawcy”, to osoba z niepełnosprawnością zawsze pozostaje w centrum podejmowanych decyzji dotyczących wsparcia, to ona pozostaje tą, w której stronę kierowane są wszelkie pytania i której preferencje należy respektować. Kontrola asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami może odbywać się za pośrednictwem wspieranego podejmowania decyzji.”

W niniejszym dokumencie opisany jest standard ogólny świadczenia usługi asystencji osobistej, sposób jej formalnej organizacji i koordynacji. Należy wyraźnie podkreślić, że sposób realizacji usługi oraz jej zakres za każdym razem określany jest przez osobę z niepełnosprawnością korzystającą z asystencji osobistej lub z udziałem jej faktycznego opiekuna o ile osoba

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

z niepełnosprawnością nie jest w stanie samodzielnie określić zakresu i częstotliwości wsparcia.

Poniżej znajdują się wypowiedzi osób z różnymi niepełnosprawnościami oraz ich opiekunek/ów na temat doświadczeń związanych z korzystaniem z usług asystencji osobistej. Wypowiedzi pochodzą z ankiet przeprowadzonych wśród uczestników i użytkowników Programu “asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” oraz usługi opieki wytchnieniowej:

“Asystent osobisty wspiera mnie w mojej pracy zawodowej. Bez niego jako osoba niewidząca nie byłabym w stanie prowadzić własnej kancelarii ani nie mogłabym w pełni realizować się jako adwokat. Asystent jest moimi oczami, jest moim przewodnikiem. Wykonuje zarówno moje polecenia ale też sam znając już moje potrzeby udziela mi wszystkich informacji np. na temat otoczenia, których ja nie widzę, a które są dla mnie istotne. Ważne jest to, że nie muszę już prosić o pomoc, a mogę to wsparcie otrzymać bezpłatnie w ramach programu AOON”

Pani Małgorzata, adwokat, osoba niewidząca.

“Mój dorosły syn przez 32 lata był tylko w towarzystwie moim i żony. Ale my już nie mamy tyle siły aby chodzić z nim na spacer i wycieczki. Nie interesują nas filmy w kinie i nie mamy sił grać z nim w piłkę czy jeździć na rowerze. Syn najpierw miał wolontariusza, który przychodził na 2 godziny w tygodniu, ale to trwało 2 lata. Teraz ma asystenta osobistego, który z nim spędza dużo czasu i organizuje mu atrakcje takie jak syna interesują. Jeżdżą na wycieczki, chodzą do kina i na imprezy sportowe. Syn bardzo lubi być z asystentem, jest szczęśliwy jak on przychodzi. Teraz dopiero może żyć chociaż trochę samodzielnie i bez rodziców”

Pan Stanisław, ojciec Pana Jakuba - osoby z niepełnosprawnością intelektualną.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

“Kiedy asystentka przychodzi do nas do domu i zabiera córkę na zajęcia to ja mam czas dla siebie np. mogę zrobić zakupy albo odwiedzić przyjaciółkę. Córka ma 14 lat, ma niepełnosprawność słuchu, asystentka posługuje się PJM i dzięki temu córka może samodzielnie chodzić z nią do miasta i realizować swoje pasje. Nie tylko towarzyszy jej w drodze na zajęcia ale również towarzyszy jej w czasie zakupów i pomogła jej dostać się do drużyny judo. Asystentka wspiera ją podczas tych zajęć i jeździ z nią na zawody”.

Pani Violetta, mama 14-letniej Poli.

“Nazywam się Ania i moi rodzice już nie żyją. Tata umarł nagle i zostałam całkiem sama. Bałam się bardzo bo mój inny kolega jak jego brat umarł to od razu go zabrali do domu pomocy i już się z nim nie widziałam i nie wiem co u niego słyszeć. Ale ja chodzę do WTZ i oni tam wszystko tak zrobili, że przychodziła do mnie codziennie asystentka i pomagała mi sprzątać, robić zakupy, gotować. Wieczorem do mnie dzwoni czy wszystko dobrze i rano też dzwoni żeby mnie obudzić i zapytać czy potrzebuję pomocy czy sama pójdę do wtz. Bardzo się cieszę, że mogę mieszkać sama i wiem, że moja asystentka nigdy mnie nie zostawi samej i zawsze zrobi to czego ja nie mogę”

Pani Anna, osoba z niepełnosprawnością intelektualną lat 45.

Powyższe wypowiedzi wskazują, jakie znaczenia ma dla osób z niepełnosprawnościami i ich bliskich usługa asystencji osobistej oraz w jaki sposób wspiera je w prowadzeniu niezależnego życia.

Ponadto, wartością dodaną wynikającą z wprowadzenia usług asystencji osobistej jest zdobycie przez osoby z nich korzystające nowych kompetencji i umiejętności związanych ze współpracą, komunikacją interpersonalną czy też zarządzaniem pracą innych osób i pełnieniem obowiązków pracodawcy (w przypadku samodzielnego zatrudnienia AOODP przez osobę z niepełnosprawnością).

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

2. Zakres podmiotowy, przedmiotowy, przestrzenny i czynnościowy usług asystencji osobistej

Poniższa część zawiera opisy następujących zakresów usług asystencji osobistej:

- podmiotowy, w tym współpraca z najbliższym otoczeniem;
- przedmiotowy, w tym mechanizm profilowania wsparcia, odpowiadający na indywidualne potrzeby osoby z niepełnosprawnością, ścieżka wsparcia, sposób doboru i dostosowania narzędzi i metod udzielanego wsparcia, etapy udzielania wsparcia;
- przestrzenny;
- czynnościowy.

2.1. Zakres podmiotowy

Do korzystania z usług AOON uprawnione powinny być:

wg kryterium niepełnosprawności:

1. Osoby z poważnymi i trwałymi trudnościami natury fizycznej, sensorycznej lub psychicznej.
2. Osoby z niepełnosprawnością intelektualną lub osoby w spektrum autyzmu;

Nie jest konieczne posiadanie orzeczenia o niepełnosprawności wydanego zgodnie z prawem krajowym. Okoliczności wymienione w ww. punktach ustala komisja, która może uwzględnić dokumenty lekarskie, psychologiczne, pedagogiczne i inne.

Do korzystania z usług AOON uprawnione są zarówno osoby dorosłe, jak i dzieci od ukończenia 1 roku życia. Decyzja w sprawie ewentualnego ustanowienia górnej granicy wieku dla użytkowników AOON jest bardzo trudna i wymaga pogłębionych analiz, w szczególności pod kątem

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

finansowym. Poniżej wskazano najczęstsze warianty odnośnie górnego wieku korzystania z AOON, wraz ze skrótowym określeniem ich zalet i wad:

- a) użytkownikiem AOON może być każda osoba z niepełnosprawnością, w tym nabytą w związku ze starzeniem się - jest to rozwiązanie najbardziej spójne z zasadami włączenia społecznego oraz odpowiada na zachodzące w Polsce procesy demograficzne i znaczne zapotrzebowanie seniorów na wsparcie w realizacji codziennych czynności i aktywności - ten ostatni aspekt został podkreślony m.in. w raporcie Biura Rzecznika Praw Obywatelskich dotyczącym zapotrzebowania obywateli RP na korzystanie z usług AOON (2017). Należy jednak zwrócić uwagę na bardzo znaczący koszt finansowy wprowadzenia tego wariantu – znamienym jest, iż nie wprowadzono go na chwilę obecną w żadnym z państw, w których AOON od wielu lat realizowana jest w sposób systemowy. Brak ustanowienia górnej granicy wieku dla użytkowników usług AOON może też ograniczyć ich faktyczną dostępność, w wymiarze zgodnym z indywidualnymi potrzebami, dla osób potrzebujących najbardziej kompleksowego i intensywnego wsparcia nie będącymi seniorami;
- b) użytkownikiem AOON może być każda osoba z niepełnosprawnością, u której powstanie niepełnosprawności nie jest związane z procesem starzenia się organizmu (nawet jeśli nastąpiło np. po 65 rż.) – taki wariant niweluje większość ryzyk związanych z wprowadzeniem rozwiązania opisanego powyżej. Należy jednak zauważyć, że w wielu przypadkach ocena, czy niepełnosprawność jednostki jest skutkiem starzenia się organizmu może okazać się w praktyce arbitralna, dyskusyjna lub trudna do przeprowadzenia. Ponadto bez realnego wsparcia pozostaną seniorzy, których niepełnosprawność pojawiła się w związku ze starzeniem się (np. demencja).
- c) użytkownikiem AOON może być każda osoba z niepełnosprawnością, która nabyła niepełnosprawność przed ukończeniem 65 roku życia - taki wariant jest najczęściej spotykanym spośród analizowanych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

rozwiązań zagranicznych. Występuje m.in. w Słowenii, Szwecji i Regionie Flamandzkim (części Królestwa Belgii). Głównym mankamentem tego wariantu jest arbitralny charakter granicy 65 roku życia. W tym wariantcie AOON nie może stanowić narzędzia deinstytucjonalizacji wsparcia OzN, których niepełnosprawność powstała po ukończeniu 65 roku życia.

Powyższe warianty nie są wyczerpujące, jednakże niektóre pojawiające się w dyskursie wydały się dla autorów opracowania zbyt dyskryminujące (np. zakończenie świadczenia usług AOON dla OzN wraz z osiągnięciem 65 rż.) lub nieprzystające do aktualnej rzeczywistości świadczenia usług asystenckich w Polsce (np. z usług AOON po 65 rż. mogą korzystać jedynie osoby, które rozpoczęły korzystanie z nich przed 65 rż.).

Z usług AOON mogą korzystać, z zastrzeżeniem kryteriów wskazanych już wcześniej, wyłącznie osoby potrzebujące wsparcia asystenta osobistego w realizacji podstawowych czynności codziennych w co najmniej jednym z poniższych zakresów:

1. Higiena osobista
2. Jedzenie
3. Ubieranie się i rozbieranie
4. Komunikowanie się z innymi i kontakty społeczne
5. Przemieszczanie się
6. Prowadzenie gospodarstwa domowego

Usługi AOON mogą dotyczyć innych zakresów wsparcia niż powyższe, ale tylko powyższe liczyć się będą do ustalania minimalnego godzinowego zakresu wsparcia w zaspokajaniu potrzeb, uprawniającego do korzystania z usług AOON (30h/mies.). Należy tu uwzględniać nie tylko całkowitą niemożność wykonania danej czynności samodzielnie, ale także istotne utrudnienia w jej wykonywaniu, np. wydłużenie czasu potrzebnego na wykonanie.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

W razie potrzeby z usług asystenta osobistego można korzystać również w trakcie korzystania z usług tłumacza języka migowego (przesłanką do tego może być np. niepełnosprawność sprzężona).

Asystent nie powinien jednak przejmować roli tłumacza języka migowego. Znajomość Polskiego Języka Migowego (ewentualnie Systemu Językowo Migowego) stanowi jednak istotny zasób kompetencyjny asystenta, który umożliwi mu efektywne wspieranie w życiu codziennym osób posługujących się tymi językami. Dokonywanie tłumaczeń z i na język migowy może być elementem towarzyszącym innym pracom asystenta wykonywanym dla użytkownika języka migowego, jednak nie powinien być elementem dominującym.

Z prawa do asystencji osobistej mogą skorzystać osoby z niepełnosprawnością, które spełniają następujące kryteria prawne:

- są obywatel(k)ami RP lub mają prawo stałego pobytu na terytorium RP;
- obywatelki i obywatele państw członkowskich UE zamierzające przebywać w Polsce min. 1 rok i mogące to udowodnić (na przykład przedstawić pozwolenie na pracę lub dokumenty poświadczające uzyskanie stypendium);
- osoby z pełną lub ograniczoną zdolnością do czynności prawnych oraz osoby ubezwłasnowolnione (do czasu zniesienia w Polsce instytucji ubezwłasnowolnienia i zastąpienia jej systemem wspieranego podejmowania decyzji) .

Przy ustalaniu prawa do AOOD nie występuje kryterium dochodowe, a sama usługa jest w pełni bezpłatna, zgodnie z wymogami Konwencji i KG 5.

Prawo do AOOD realizowanej zgodnie z indywidualnymi potrzebami musi faktycznie obejmować także osoby:

- potrzebujące realizacji AOOD w bardziej intensywnym trybie, w tym trybie całodobowym, również wsparcia świadczonego przez kilku asystentów w tym samym czasie;

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- które ze względu na ich stan (wskutek np. znacznej lub głębokiej niepełnosprawności intelektualnej, spektrum autyzmu, poważnego kryzysu psychicznego) nie są w stanie podjąć decyzji o preferowanym sposobie organizacji i realizacji usług AOON, ani też przekazywać instrukcji asystentowi. Wskutek ww. Okoliczności potrzebują intensywnego i kompleksowego wsparcia w podejmowaniu decyzji.

Prawo do AOON musi przysługiwać także osobom, których rodzice, małżonkowie lub inni członkowie rodzin sprawując nad nimi opiekę mają ustalone prawo do: świadczenia pielęgnacyjnego, specjalnego zasiłku opiekuńczego lub zasiłku dla opiekuna. Co do zasady rodzice i inni członkowie rodzin OzN nie powinni świadczyć dla nich usług AOON. Taka powszechna możliwość byłaby w praktyce sprzeczna z zasadami określonymi w KG 5 do KPN: sprawowania kontroli nad realizacją usług AOON przez ich użytkownika oraz samodzielnego decydowania przez nich o warunkach świadczenia usługi. Spełnienie tych warunków w odniesieniu do usług asystenckich świadczonych dla członków własnych rodzin w większości przypadków byłoby bardzo trudne lub wręcz niemożliwe z uwagi na:

- sprawowanie władzy rodzicielskiej nad tymi osobami – w odniesieniu do osób niepełnoletnich w wymiarze prawnym i faktycznym, w odniesieniu do osób pełnoletnich - w wymiarze faktycznym, a w odniesieniu do osób ubezwłasnowolnionych - także prawnym. Niemożliwe jest faktyczne decydowanie przez OzN o tym, w jaki sposób rodzic lub opiekun faktyczny pełniący jednocześnie rolę asystenta osobistego ma realizować wsparcie. Co więcej, niemożliwe (lub co najmniej bardzo trudne) w praktyce byłoby w tym przypadku także egzekwowanie, czy usługi AOON są wykonywane zgodnie z instrukcjami ich użytkownika;
- zależności OzN od wsparcia rodziców lub opiekunów faktycznych w zakresie wykonywania codziennych czynności oraz zależności ekonomicznej wielu OzN od rodziców lub innych członków rodzin –

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

to właśnie usługi AOON wykonywane przez asystenta (-ów) spoza kręgu najbliższej rodziny OzN stanowić mają instrument służący do zniesienia lub przynajmniej znacznego ograniczenia takiej zależności.

Należy jednocześnie wskazać, że powszechne pełnienie roli asystentów osobistych OzN przez osoby pobierające wymienione wcześniej świadczenia ze względu na dane OzN, oznaczałoby w praktyce podwójne finansowanie tego zakresu z budżetu państwa.

Równocześnie, mając na uwadze potrzebę dopasowania usług AOON do indywidualnych potrzeb i sytuacji życiowych ich użytkowników nie należy całkowicie wykluczać możliwości pełnienia przez rodziców i innych członków rodzin OzN (także posiadających ustalone prawo do wspomnianych wcześniej świadczeń) roli ich asystentów osobistych. Możliwość taka powinna pojawiać się w przypadku stwierdzenia przez Komisję ustalającą prawo indywidualnej OzN do korzystania z usług AOON:

1. potrzeby szczególnie intensywnego i/lub kompleksowego wsparcia w zakresie AOON

i/lub

2. potrzebujące intensywnego i/lub kompleksowego wsparcia w zakresie podejmowania decyzji dotyczących organizacji i realizacji usług AOON.

Omawiana tu możliwość powinna zostać obwarowana zasadą, iż usługi AOON może wykonywać w tym samym czasie nie więcej niż 1 rodzic lub opiekun faktyczny danej OzN oraz, że osoba, o której mowa powyżej nie może być jedyną osobą realizującą usługi AOON dla danej osoby (tzn. że w tym samym okresie na rzecz danego użytkownika AOON muszą równolegle pracować inny asystent lub asystenci). Rodzice i inni członkowie rodzin OzN realizujący na ich rzecz usługi AOON muszą, tak jak pozostali asystenci, przejść szkolenie ogólne dla asystentów osobistych. Z uwagi na często ograniczone możliwości poznawcze,

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

decyzyjne i komunikacyjne OzN korzystających ze wsparcia rodziców jako swoich asystentów osobistych, należy zakładać, że te OzN w większości nie będą w stanie przeprowadzić dla tej grupy asystentów szkolenia szczegółowego.

Należy zapewnić, że w zakresie korzystania z usługi asystenta osobistego OzN nie będą miały ograniczonej możliwości podejmowania niezależnego życia z racji na to, że ich opiekunowie otrzymują świadczenia za opiekę nad nimi. Równolegle, nie może dochodzić do sytuacji, w których opiekun faktyczny OzN pobiera w związku ze sprawowaniem opieki nad OzN świadczenie pielęgnacyjne lub inne podobne świadczenia, a dana OzN korzysta ze wsparcia AOON w trybie 24/7. Dlatego rekomendujemy zmniejszanie wysokości świadczenia pielęgnacyjnego proporcjonalnie do liczby godzin otrzymanej asystencji osobistej (tzw. suwak) ograniczenie czasowe możliwości korzystania z usług AOON przez ww. OzN do wymiaru maksymalnie 12 godzin na dobę. Ostateczną decyzję w przedmiotowej sprawie podejmowałyby Komisje ustalające prawo OzN do korzystania z usług AOON (dalej również: Komisja), po uwzględnieniu wszelkich okoliczności wynikających z indywidualnej sytuacji życiowej OzN. Jednocześnie zasadne będzie podjęcie takich zmian w przepisach prawa dotyczących świadczenia pielęgnacyjnego dla opiekunów OzN, które umożliwią im podejmowanie pracy zawodowej przynajmniej w niepełnym wymiarze godzin – bez ograniczania wysokości świadczenia lub w ramach zasady „złotówka za złotówkę”.

Za wprowadzeniem ograniczeń opisanych powyżej przemawia także ryzyko, iż - w wypadku braku ww. ograniczeń - gminy, które nie dysponują odpowiednimi zasobami asystentów osobistych na swoim terenie mogłyby wywierać presję na opiekunów faktycznych OzN aby formalnie podejmowali się oni roli asystentów osobistych dla swoich bliskich.

Przepisy znacznie ograniczające możliwość pracy jako AOON dla własnych (także pełnoletnich) dzieci rodziców lub innych członków rodziny (a także osób faktycznie prowadzących wspólne gospodarstwo domowe z

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

użytkownikami usług AOON) pobierających z tytułu opieki nad nimi świadczenia pieniężne zawarte w projektowanej ustawie o AOON powinny zostać obwarowane minimum sześciomiesięcznym, ale nie dłuższym niż dwuletnie *vacatio legis*.

Z uwagi na fakt, iż realizowana w sposób systemowy (pozaprojektowy) AOON stanowi w Polsce *novum*, a rynek usług AOON dopiero się tworzy, zasadne będzie ustanowienie w przepisach ustawy o AOON okresu przejściowego (minimum 1 rok, maksimum 2 lata), w którym osoby pobierające świadczenia pieniężne za wsparcie danej OzN, także mogą być asystentami osobistymi dla tych osób, o ile usługi AOON realizowane będą w porze nocnej (np. między godziną 22 a 6) lub w ramach zastępstw za asystenta (-ów) regularnie świadczącego usługi na rzecz danej OzN, lecz trwających nieprzerwanie nie dłużej niż np. przez 3 miesiące.

2.2. Zakres przedmiotowy

Mechanizm profilowania wsparcia oparty jest na potrzebach, planach i możliwościach osoby z niepełnosprawnością opisanych w formularzu autodiagnozy potrzeb.

Należy podkreślić, iż korzystanie z asystencji osobistej przez osoby z niepełnosprawnością będzie mieć dla zdecydowanej większości jej użytkowników charakter długotrwały, a dla bardzo wielu użytkowników trwać będzie przez całe ich życie. Korzystanie z AOON ma prowadzić do zwiększenia jakości życia osób z niepełnosprawnością i jej niezależności, a nie do osiągnięcia określonych celów terapeutycznych lub rehabilitacyjnych, które zdefiniują specjaliści.

Przed rozpoczęciem współpracy asystent poznaje styl życia osoby, którą będzie wspierał, schemat jej dnia, sposób komunikowania się, oczekiwania i wytyczne, a w przypadku dzieci także oczekiwania i wytyczne ich opiekunów prawnych.

Usługi asystencji osobistej muszą być monitorowane, aby zapewnić wysoką jakość usługi oraz jej zgodność z zawartym kontraktem. Należy

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

położyć nacisk na uzgodnienia i relację osoby z niepełnosprawnością z asystentem. Asystent podejmuje swoje działania na zlecenie osoby z niepełnosprawnością i działa według jej instrukcji.

Osoby z niepełnosprawnością powinny mieć dostęp do doradztwa wzajemnego (peer counseling), a asystenci do superwizji. Organizacja tych form wsparcia powinna należeć do usługodawcy dostarczającego usługi AOON. Jeśli osoba z niepełnosprawnością sama pełni rolę pracodawcy dla swojego asystenta powinna mieć dostęp do doradztwa wzajemnego organizowanego:

3. docelowo - przez organizacje osób z niepełnosprawnościami w rozumieniu Komentarza generalnego nr 7 Komitetu ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami lub organizacje rodziców/opiekunów osób z niepełnosprawnościami niemogących się samodzielnie reprezentować, spełniających kryteria zawarte w ww. Komentarzu;
4. w okresie przejściowym - także przez organizacje pozarządowe, instytucje i podmioty, których kadra posiada odpowiednie doświadczenie i kwalifikacje.

Superwizje muszą być prowadzone przez osoby posiadające odpowiednie doświadczenie i kwalifikacje. Koszt superwizji asystenta powinien być kosztem składowym ogólnego kosztu asystencji osobistej, finalnie finansowanym w ramach budżetu osobistego. Usługodawca realizujący usługi AOON musi posiadać kadrowe i organizacyjne pozwalające na organizację co najmniej jednej superwizji grupowej dla asystentów u niego zatrudnionych lub z nim współpracujących.

2.2.1. Etapy wsparcia

Etap pierwszy - przed rozpoczęciem korzystania z usług AOON:

5. Opracowanie indywidualnego planu wsparcia:

Przeprowadzenie szczegółowej autodiagnozy potrzeb osoby z niepełnosprawnością w zakresie niezbędnego wsparcia

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

asystenckiego. Formularz obejmuje grupy czynności i zawiera pytania o czas potrzebny na wykonanie danej czynności w skali dnia oraz ile razy na dobę i o jakich porach dnia w skali tygodnia i miesiąca potrzebne jest wsparcie w wykonaniu danej czynności. Dane zawarte w autodiagnozie pozwolą na określenie niezbędnej ilości godzin wsparcia ustalonej odpowiednio w skali doby, tygodnia i miesiąca. Szczegóły autodiagnozy opisane są w rozdziale „Schemat indywidualnej diagnozy potrzeb”

6. Wybór przez osobę z niepełnosprawnością formy zatrudnienia asystenta (-ów) spośród wskazanych poniżej:

- osoba z niepełnosprawnością jako bezpośredni pracodawca dla asystenta,
- członkostwo w kooperatywie osób z niepełnosprawnością zajmującej się realizacją usług AOON i/lub zarządzaniem nimi,
- korzystanie z usług realizowanych bezpośrednio przez gminy
- korzystanie z oferty organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej.

Zasadniczo użytkownik OzN powinien wybrać dla siebie jedną z powyższych form. Możliwość równoległego korzystania z kilku z nich powinna zostać zarezerwowana dla użytkowników AOON korzystających z bardziej intensywnego wsparcia - np. minimum 12 godzin na dobę.

Wsparcie w dokonaniu przez użytkownika AOON wyboru spośród powyższych wariantów docelowo realizowane będzie przez osoby zajmujące się doradztwem wzajemnym (peer counselling).

7. Szkolenie z zakresu zasad zarządzania usługami AOON i współpracy z asystentem

Powinno ono być realizowane indywidualnie lub w niewielkich grupach, w trybie stacjonarnym lub zdalnym, przez podmiot, który osoba z niepełnosprawnością wybrała spośród wymienionych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

w poprzednim myślniku jako usługodawcę. Jeśli osoba z niepełnosprawnością decyduje się pełnić rolę pracodawcy swojego asystenta musi ukończyć szkolenie wprowadzające do roli pracodawcy AOON, realizowane przez podmiot zajmujący się zarządzaniem usługami AOON lub organizację osób z niepełnosprawnościami w rozumieniu Komentarza generalnego nr 7 szkolenie.

System szkolenia i materiałów będzie scentralizowany. Docelowo podmioty te powinny znajdować się na liście prowadzonej przez pełnomocnika rządu ds. osób niepełnosprawnych i być certyfikowane na podstawie uznania doświadczenia w zakresie zarządzania usługami AOON. Szczegóły certyfikacji powinny być ustalone w toku prac ustawowych nad AOON.

Jeśli osoba z niepełnosprawnością nie decyduje się pełnić roli pracodawcy otrzymuje wsparcie wybranego przez siebie usługodawcy w ustaleniu zasad trójstronnego kontraktu i wyborze asystenta.

Osoba z niepełnosprawnością może zatrudniać asystenta osobistego wspierającego ją, w formie umowy między dwiema osobami fizycznymi, bez konieczności zakładania działalności gospodarczej dla tego celu, docelowo w formule ograniczającej obowiązki podatkowo-składkowe.

Etap drugi - w trakcie korzystania z usług AOON:

8. okresowy monitoring jakości usług prowadzony przez usługodawcę i w razie potrzeby zmiana asystenta, zakresu czynności lub treści kontraktu. Jeśli OzN jest bezpośrednim pracodawcą dla swojego asystenta, to za ww. monitoring odpowiedzialny powinien być bezpośrednio PCPR właściwy terytorialnie z uwagi na miejsce zamieszkania użytkownika AOON.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

9. w razie potrzeby - zapewnienie mediacji w konfliktach pomiędzy osobą z niepełnosprawnością a asystentem, jest ona dostępna nieodpłatnie, także dla osób będących pracodawcą swojego asystenta;
10. ewaluacja realizowanych usług AOON;
11. superwizja dla asystenta.

Zakres czasowy ustalany jest zgodnie z indywidualnymi potrzebami osoby z niepełnosprawnością, w zakresie od 30 godzin miesięcznie, aż do usługi świadczonej całodobowo. Jest możliwość przyznania wsparcia w większym wymiarze niż całodobowe w razie konieczności wsparcia przez więcej niż 1 asystenta jednocześnie (np. przy czynnościach higienicznych).

2.3. Zakres przestrzenny

Ujęcie makro:

12. cały obszar RP. Zmiana miejsca zamieszkania na terytorium RP nie warunkuje ponownej procedury ustalenia prawa do AOON ani też nie może powodować faktycznej przerwy w możliwości korzystania z usług AOON
13. poza granicami RP (na zasadach, które należy określić w toku prac nad ustawą o AOON).

Ujęcie mikro:

14. miejsce zamieszkania osoby z niepełnosprawnością;
15. wszystkie przestrzenie lokalnych społeczności, w których osoba z niepełnosprawnością realizuje swoje sprawy życiowe;
16. instytucje całodobowego pobytu funkcjonujące do momentu zakończenia procesu deinstytucjonalizacji, ale na indywidualnie określonych zasadach i w sposób wspierający deinstytucjonalizację -

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

przejście osoby do wsparcia realizowanego w społeczności lokalnej. Asystencja osobista powinna być przede wszystkim realizowana poza instytucją całodobowego pobytu, z jednoczesnym zapewnieniem braku podwójnego finansowania;

17. miejsca pracy, nauki, dziennego pobytu osoby z niepełnosprawnością przy uwzględnieniu szczegółowych zasad ich funkcjonowania oraz znowelizowanych pod tym kątem przepisów prawa np. Prawo Oświatowe, Kodeks Pracy;

Zgodnie z Komentarzem Generalnym nr 5 do KPON, korzystanie z AOON nie może być uwarunkowane korzystaniem z żadnej innej formy wsparcia albo powiązane z koniecznością korzystania z innej formy wsparcia. W każdej sytuacji, gdy użytkownik innej formy wsparcia chce podczas korzystania z niej korzystać ze wsparcia AOON, w szczególności finansowanego z jego budżetu osobistego, ma zagwarantowaną taką możliwość.

2.4. Zakres czynnościowy

Zakres czynnościowy ustalany jest każdorazowo indywidualnie na podstawie autodiagnozy potrzeb osoby z niepełnosprawnością oraz katalogu ról społecznych, które osoba z niepełnosprawnością pełni lub chciałaby pełnić. Jeśli osoba z różnych względów nie potrafi lub nie może określić swoich potrzeb, może w tym zakresie skorzystać ze wsparcia wskazanej przez siebie osoby bliskiej, asystenta prawnego (zgodnie z opracowywanym instrumentem pt. Asysta prawna) lub innej formy wspieranego podejmowania decyzji.

2.4.1. Ramowy zakres czynności (za Orylski i in., 2018, zmodyfikowano na potrzeby niniejszego dokumentu):

Wsparcie w czynnościach samoobsługowych, w tym utrzymaniu higieny osobistej:

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

18. korzystaniu z toalety;
19. myciu głowy, myciu ciała, kąpieli;
20. czesaniu;
21. goleniu;
22. wykonaniu nieskomplikowanych elementów makijażu;
23. obcinaniu paznokci rąk i nóg;
24. zmianie pozycji, np. przesiadaniu się z/na łóżko na/z krzesła, fotela, ułożeniu się w łóżku, usadzeniu w wózku;
25. zapobieganiu powstawaniu odleżyn lub oparzeń;
26. zmianie pieluchomajtek i wkładów higienicznych;
27. przygotowaniu i spożywaniu posiłków i napojów (w tym poprzez PEG i sondę);
28. słaniu łóżka i zmianie pościeli;

Wsparcie w wykonaniu czynności zaleconych przez lekarza:

29. oklepywanie;
30. stosowanie okładów i kompresów;
31. zmiana opatrunków;
32. podawanie leków drogą doustną, doodbytniczą, wziewną (inhalacje) lub przez skórę (wcieranie);
33. mierzenie temperatury, ciśnienia, poziomu cukru itp.;
34. wsparcie w realizacji innych zaleceń lekarskich, realizowane wg wskazań użytkownika;
35. iniekcja insuliny (tzw. penami insulinowymi);
36. cewnikowanie (cewnikami jednorazowymi);
37. realizacja recept lekarskich;

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Wsparcie w prowadzeniu gospodarstwa domowego i wypełnianiu ról w rodzinie:

38. sprzątaniu mieszkania, w tym urządzeń codziennego użytku i sanitarnych oraz wynoszenie śmieci;
39. dokonywaniu bieżących zakupów (towarzyszenie osobie z niepełnosprawnością w sklepie – np. informowanie jej o lokalizacji towarów na półkach, podawanie towarów z półek, wkładanie towarów do koszyka/wózka sklepowego, niesienie koszyka/prowadzenie wózka osoby z niepełnosprawnością lub wózka sklepowego, pomoc przy kasie);
40. dokonywaniu bieżących zakupów według listy sporządzonej na piśmie przez osobę z niepełnosprawnością;
41. myciu okien;
42. utrzymywaniu w czystości i sprawności sprzętu ułatwiającego codzienne funkcjonowanie (np. wózek, balkonik, podnośnik, kule, elektryczna szczoteczka do zębów, elektryczna golarka, etc.);
43. praniu i prasowaniu odzieży i pościeli, ewentualnie ich oddawanie i odbiór z pralni (w obecności osoby z niepełnosprawnością);
44. podaniu dziecka do karmienia, podniesieniu, przeniesieniu lub przewinięciu go;
45. zabawie z dzieckiem;
46. transporcie dziecka osoby z niepełnosprawnością np. odebraniu ze żłobka, przedszkola, szkoły (wyłącznie w obecności osoby z niepełnosprawnością);
47. transporcie zwierząt domowych, np. do weterynarza;
48. wsparcie w przemieszczaniu się poza miejscem zamieszkania;
49. pchanie wózka;

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

50. pomoc w pokonywaniu barier architektonicznych np. schody, krawężniki, otwieranie drzwi osobom chodzącym;
51. pomoc w orientacji przestrzennej osobom niewidomym, słabowidzącym i głuchoniewidomym;
52. pomoc we wsiadaniu do i wysiadaniu z: tramwaju, autobusu, samochodu, pociągu i innych środków transportu;
53. asystowanie podczas podróży środkami komunikacji publicznej, w tym służącymi do transportu osób niepełnosprawnych oraz taksówkami;
54. transport samochodem osoby z niepełnosprawnością lub asystenta;

Wsparcie w podejmowaniu aktywności życiowej i komunikowaniu się z otoczeniem:

55. obsługa komputera, tabletu, telefonu komórkowego i innych urządzeń i przedmiotów służących komunikacji;
56. wyjście na spacer;
57. asystowanie podczas obecności osoby z niepełnosprawnością w: kinie, teatrze, muzeum, restauracji, kawiarni, wydarzeniu plenerowym etc.
58. asystowanie podczas praktyk religijnych, w tym w miejscach kultu religijnego;
59. wsparcie w załatwianiu spraw urzędowych i związanych z poszukiwaniem pracy np. w rozmowie z urzędnikiem w wypadku trudności z werbalnym komunikowaniem się, wsparcie w wypełnianiu formularzy, asysta podczas rozmowy kwalifikacyjnej;
60. wsparcie techniczne w realizacji obowiązków zawodowych osoby z niepełnosprawnością;
61. wsparcie w rozmowie z otoczeniem w wypadku trudności z werbalnym komunikowaniem się;

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

62. notowanie dyktowanych przez osobę z niepełnosprawnością treści ręcznie i na komputerze;
63. pomoc w zmianie ubioru i pozycji podczas wizyt lekarskich, zabiegów rehabilitacyjnych, ćwiczeń fizjoterapeutycznych, pobytu na pływalni itp.
64. wsparcie w załatwianiu spraw w punktach usługowych w obecności osoby z niepełnosprawnością;
65. w razie potrzeby wsparcie w zakresie wypełniania ról społecznych i podejmowania codziennych decyzji;
66. w przypadku osób z niepełnosprawnością intelektualną lub takich, które nie mają doświadczenia w niezależnym decydowaniu o własnej aktywności życiowej - także proponowanie różnych aktywności, działań kształtujących niezbędne kompetencje społeczne, samodzielność, sprawczość, współdziałanie.

2.4.2. Zakres czynności medycznych

W aktualnym stanie prawnym wykonywanie przez asystenta osobistego czynności medycznych, nawet nie wymagających złożonych kwalifikacji, takich jak podawanie leków, iniekcja insuliny penem insulinowym, cewnikowanie (cewnikami jednorazowymi), podawanie pokarmu przez PEG lub sondę, czy zmiana opatrunku nie jest legalnie możliwa. Należy jednak zauważyć, że ww. czynności, mimo braku podstawy prawnej, są często realizowane przez asystentów osobistych, co tworzy sytuację fikcji prawnej i jest niebezpieczne zarówno dla użytkowników, jak i asystentów. Potrzebne są odpowiednie zmiany legislacyjne i dialog z reprezentantami zawodów medycznych, aby asystent osobisty mógł wykonywać ww. czynności zgodnie z prawem, po odpowiednim przeszkoleniu, w taki sposób jak mogą je wykonywać opiekunowie faktyczni lub osoby samodzielnie na sobie (np. samocewnikowanie).

Fakt, że dana osoba z niepełnosprawnością nie może wykonywać danych czynności samodzielnie na sobie lub też nie ma osoby bliskiej, która może je wykonać, nie może dyskryminować osoby z niepełnosprawnością wobec

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

innych obywateli. Z tego powodu asystent osobisty, rozumiany zgodnie z normami międzynarodowymi jako osoba kompensująca napotymane trudności w funkcjonowaniu, musi mieć możliwość wykonywania takiego zakresu czynności, które dana osoba z niepełnosprawnością lub jej bliscy mogą wykonywać samodzielnie bez stałego udziału personelu o kwalifikacjach medycznych.

3. Wytyczne ogólne i szczegółowe dla kandydatów na asystentów osobistych

Wytyczne dla asystentów zostały podzielone na wytyczne ogólne, obejmujące wszystkich asystentów oraz wytyczne dodatkowe, obejmujące dodatkowo asystentów danej grupy osób z niepełnosprawnościami.

3.1. Wytyczne ogólne

Asystentem osobistym osoby z niepełnosprawnością może zostać każda osoba dorosła wybrana przez osobę z niepełnosprawnością lub rodzica dziecka z niepełnosprawnością.

Asystenci powinni mieć funkcjonalną znajomość języka polskiego w mowie, pożądana jest również znajomość języka polskiego w piśmie.

Asystentem osobistym, zgodnie z zasadami niedyskryminacji, może zostać także osoba w wieku 50+, wybrana przez daną osobę z niepełnosprawnością lub rodzica dziecka z niepełnosprawnością.

3.2. Wytyczne dodatkowe

3.2.1. Wytyczne dodatkowe dla asystentów osobistych dzieci z niepełnosprawnościami:

W przypadku, gdy usługa asystencji osobistej będzie świadczona na rzecz dzieci z niepełnosprawnością od 1 do 16 roku, wymagane jest także:

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

67. zaświadczenie o niekaralności
68. pisemna informacja o niefigurowaniu w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym;

Usługi asystencji osobistej świadczone na rzecz dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością powinny być wykonywane z uwzględnieniem kluczowej roli rodzica lub opiekuna prawnego w wyznaczaniu zakresu czynności asystenta i przekazywaniu mu instrukcji. Równocześnie należy pamiętać, że Niezależne Życie nie jest wartością zarezerwowaną dla osób pełnoletnich, a Komentarz generalny nr 5 Komitetu ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami, jednoznacznie podkreśla w części IV, pkt. 75 i 76 prawo dzieci i nastolatków z niepełnosprawnościami do korzystania z usług asystencji osobistej, zorganizowanych odpowiednio i stosownie do wieku. Przygotowanie do podejmowania niezależnych decyzji rozpoczyna się już w dzieciństwie, a zakres tych decyzji poszerza się zwłaszcza w wieku nastoletnim.

Dlatego też możliwość korzystania z usług asystencji osobistej przez osoby niepełnoletnie stanowi istotny element ich przygotowania do życia w lokalnej społeczności jako osoby dorosłe. Sposób realizacji wsparcia osoby niepełnoletniej przez jej asystenta osobistego powinien z jednej strony uwzględniać jej bezpieczeństwo i możliwości związane z wiekiem (lub w wypadku osób od 13 roku życia - ograniczoną zdolność do czynności prawnych), z drugiej zaś - prawo do przekonań i dokonywania wyborów w życiu codziennym, w tym prawo do popełniania błędów. W ten właśnie sposób od wielu już lat z powodzeniem realizuje się w ramach różnych inicjatyw w Polsce zindywidualizowane wsparcie o zakresie czynnościowym zbliżonym do usług asystencji osobistej podczas różnych form zorganizowanego wypoczynku letniego dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami.

Należy podkreślić również fakt, że jakkolwiek np. dziecko z niepełnosprawnością nie będzie w stanie określić zakresu czynności asystenta i przekazywać mu instrukcji, to rodzic lub opiekun prawny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

powinien brać pod uwagę indywidualne preferencje dziecka np. w zakresie współpracy z danym asystentem osobistym.

3.2.2. Wytyczne dodatkowe dla asystentów osobistych osób z niepełnosprawnością intelektualną i/lub w spektrum autyzmu:

Osoby chcące pracować jako asystenci osobiści osób z niepełnosprawnością intelektualną i/lub w spektrum autyzmu powinny zostać dodatkowo zweryfikowane przez Komisję za pomocą:

69. zaświadczenia o braku karalności (wyciągi z Krajowego Rejestru Karnego, Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym),
70. rekomendacji poprzedniego pracodawcy lub innej osoby mogącej wystawić opinię (nauczyciel/ka, wykładowca, współpracownik itp.),
71. zaświadczenia o formalnym i/lub nieformalnym doświadczeniu w pracy z osobami z niepełnosprawnościami.

Celem pracy asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością intelektualną oraz autyzmem jest prowadzenie wsparcia i asystowanie osobie w taki sposób, aby osiągnęła ona jak największą samodzielność i niezależność, która umożliwi osiągnięcie przez nią wysokiej jakości życia. Asystowanie, towarzyszenie powinno być zgodne z indywidualnymi potrzebami użytkownika i realizowane w takim zakresie i stopniu w jakim sobie tego życzą. Każdy człowiek ma prawo do realizacji i zaspokajania własnych potrzeb zgodnie ze swoimi wyborami i ma prawo do rozwoju. AOON powinien wspierać i motywować do samostanowienia, samorealizacji i dawać osobie z niepełnosprawnością możliwość kreatywności w działaniu.

Praca asystenta polega na ukierunkowaniu pomocy i wsparcia, a przede wszystkim na doskonaleniu samodzielności, tak aby użytkownik sam w

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

miarę możliwości zaspakajał swoje podstawowe potrzeby życiowe. Takie umiejętności podnoszą jego poczucie wartości, wpływają na wzmocnienie poczucia autonomii oraz zwiększają odpowiedzialność osobistą.

Asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością intelektualną i w spektrum autyzmu powinny cechować:

72. umiejętność podejmowania odpowiednich i taktownych decyzji w sytuacjach trudnych;
73. umiejętność określenia minimalnego niezbędnego wsparcia;
74. znajomość specyfiki funkcjonowania osób z różnym stopniem niepełnosprawności intelektualnej (w przypadku asystowania osobie z niepełnosprawnością intelektualną);
75. dobra znajomość problematyki w zakresie niepełnosprawności intelektualnej, w tym specyficznych zaburzeń (w przypadku asystowania osobie z niepełnosprawnością intelektualną);
76. dobra znajomość problematyki w zakresie spektrum autyzmu (w przypadku asystowania osobie w spektrum autyzmu);
77. umiejętność określania minimalnego wsparcia, nie narzucanie pomocy, nie wyręczanie, dzielenie czynności na etapy, tak aby określić, co jest możliwe do wykonania przez osobę wspieraną;
78. umiejętność dostosowania wsparcia do umiejętności i potrzeb osoby wspieranej;

Bardzo ważne jest podmiotowe traktowanie osoby wspieranej, szanowanie jej godności, w tym nie podejmowanie działań, które mogą powodować praktyczne ubezwłasnowolnienie lub tworzą relację pełnej zależności od asystenta, pogłębiają bezradność, osłabiają, wykluczają i spychają użytkownika na margines życia społecznego.

Cechy osobowe asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością intelektualną/autyzmem/specjalnymi potrzebami

Praca AOON wymaga określonych predyspozycji osobowościowych, które są niezbędne, aby usługi świadczone były na najwyższym poziomie.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Specyfika niepełnosprawności intelektualnej powoduje, że AOON pracując z taką osobą oprócz cech potrzebnych w pracy związanej ze wspieraniem powinien posiadać dodatkowe cechy umożliwiające mu pracę z użytkownikiem z tym rodzajem niepełnosprawności. Cechy podstawowe są ściśle związane ze standardem etycznym, motywacją asystenta, chęcią wspierania OzNI w oparciu o wzajemny szacunek i poszanowanie godności osobistej osoby wspieranej. Ważne cechy to empatia, życzliwość, cierpliwość, niekonfliktowość, szacunek i tolerancja, łatwość nawiązywania i podtrzymywania kontaktów, kultura osobista, rzetelność, konsekwencja, zdecydowanie i odporność na stres oraz autorefleksja.

Autorefleksja to umiejętność obserwowania własnych zachowań, stosowanych metod i wyciągania wniosków na temat ich skuteczności. Asystent powinien mieć gotowość do wprowadzania zmian i kreatywność w poszukiwaniu rozwiązań tak aby osiągnąć pożądany skutek.

Superwizja

Głównym zadaniem superwizji jest redukcja stresu oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu asystenta, a superwizor musi stworzyć relację pozwalającą osobie superwizowanej radzić sobie z nadmiarem pracy, stresującymi zadaniami zawodowymi oraz trudną sytuacją osób, które wspiera.

Z uwagi bardzo duże obciążeni psychiczne a często i fizyczne asystenta osobistego OzNI, konieczne jest zapewnienie mu superwizji, w ilości niezbędnej do utrzymania dobrej kondycji umożliwiającej pełnienie roli asystenta osobistego adekwatnie do potrzeb osoby wspieranej. AOON powinien mieć możliwość skorzystania ze wsparcia certyfikowanego superwizora w ilości 1 godziny na 100 godzin udzielonego wsparcia. Superwizja powinna być dostępna dla asystenta również w odpowiedzi na sytuację kryzysową, którą zgłasza asystent lub użytkownik. Koszt superwizji, obok innych kosztów np. koordynacji, szkoleń, obsługi zadania, powinien być składową kosztu realizacji 1 godziny i być ustalany na podstawie stawek rynkowych obowiązujących na danym terenie.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Szkolenia

Szkolenie z pierwszej pomocy przedmedycznej asystenta osobistego osoby ze znaczną i głęboką niepełnosprawnością intelektualną oraz z autyzmem musi obejmować postępowanie w przypadku ataku epilepsji, zakrztuszenia, samouszkodzeń, niedocukrzenia lub hiperglikemii, obsługi urządzeń podtrzymujących funkcje życiowe i oddechowe.

Dodatkowe szkolenie dla asystenta osoby ze szczególnymi potrzebami.

Szkolenie powinno obejmować przekazanie wiedzy na temat cech charakterystycznych dla niepełnosprawności intelektualnej i autyzmu oraz ich wpływu na zachowanie i funkcjonowanie użytkowników. Asystent powinien uzyskać wiedzę, w jaki sposób formułować komunikaty, aby były one zrozumiałe dla użytkownika, w tym stosując indywidualne systemy i sposoby komunikacji niewerbalnej.

W ramach szkolenia asystenci powinni uzyskać wiedzę, w jaki sposób tworzyć osobom z niepełnosprawnością intelektualną i autyzmem warunki do realizacji jej autonomicznych wyborów i decyzji.

Asystenci powinni uzyskać wiedzę w zakresie umiejętności wygaszania zachowań niepożądanych, likwidowania zachowań trudnych i kształtowania nowych zachowań pożytecznych. Pozwoli to uniknąć sytuacji, w których zachowanie asystenta uruchamia niepożądane zachowania osoby wspieranej.

W ramach szkolenia asystent powinien zdobyć również podstawowe umiejętności z zakresu rozwiązywania problemów zgodnie z zasadami terapii skoncentrowanej na rozwiązaniach.

Asystent powinien zdobyć wiedzę na temat sposobu reagowania w sytuacjach doświadczania przekroczeń wobec własnej osoby: finansowych (zabór mienia), psychicznych, fizycznych, seksualnych.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

3.2.3. Wytyczne dodatkowe dla asystentów osobistych osób głuchoniewidomych:

Usługi asystencji osobistej mają szerszy, a jednocześnie inny zakres niż usługi tłumacza albo przewodnika osoby głuchoniewidomej. Asystent osobisty powinien mieć podstawowe cechy i kompetencje zarówno tłumacza/przewodnika, ale również wspierać osobę z niepełnosprawnością w innych czynnościach życia codziennego. Asystent osobisty w przypadku osób głuchoniewidomych odgrywa też ważną rolę w opisywaniu świata, reakcji otoczenia itp., ponieważ osoba głuchoniewidoma nie ma dodatkowej kontroli nad tym, jak zachowują się ludzie wokół niej, jak reagują. AOOD powinien o tym informować OzN (audiodeskrypcja).

- Asystent osobisty osoby głuchoniewidomej powinien:
 - pozyskać wiedzę na temat wewnętrznego zróżnicowania społeczności osób głuchoniewidomych oraz wynikających z niego zróżnicowanych potrzeb (w zakresie mobilności i komunikacji)
 - poznać techniki komunikacji stosowanej przez konkretną osobę głuchoniewidomą (w tym znajomość czynników zewnętrznych utrudniających i zakłócających tę komunikację i umiejętność radzenia sobie w takich sytuacjach)
 - poznać różne techniki prowadzenia osoby głuchoniewidomej
 - poznać sposoby audiodeskrypcji (opisywania przestrzeni)

4. Sposoby zarządzania usługą asystencji osobistej przez użytkownika

Zarządzanie usługą asystencji osobistej zgodnie z Konwencją ONZ praw osób niepełnosprawnych oraz Komentarzem generalnym nr 5 Komitetu ONZ ds. praw osób z niepełnosprawnościami, a także wyniki analizy wykonanej w pierwszym kamieniu milowym tego projektu oraz założenia przyjęte przy opracowaniu instrumentu pt. budżet osobisty wskazują na

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

następujące elementy, które muszą być uwzględnione w zarządzaniu tą usługą:

Jako modelowe należy przyjąć podejście skoncentrowane na osobie - person centered approach. Zapewnia ono zachowanie podmiotowości i poczucia sprawczości osobom z niepełnosprawnościami w działaniach, które mają wspierać ich funkcjonowanie w społeczności lokalnej i w formule niezależnego życia (Patrz, między innymi, asystencja osobista - definicja w Komentarzu generalnym nr 5). Z podejścia tego wynika, że za każdym razem, jeśli chodzi o ścieżkę finansowania to środki powinny trafiać najkrótszą drogą do samej osoby z niepełnosprawnością i to ona powinna decydować o tym, kto, kiedy, w jaki sposób, w jakim miejscu udziela jej wsparcia.

Najbliższe tym zasadom jest rozwiązanie, w którym osoba z niepełnosprawnością sama zatrudnia asystentów osobistych, zarządza usługą, ustala z asystentem zakres obowiązków, szkoli asystentów w zakresie związanym ze specyfiką wsparcia właściwego dla tej konkretnej osoby. Ponieważ nie każdy użytkownik usług AOON będzie mógł lub chciał samodzielnie zarządzać usługami AOON np. ze względu na ograniczone możliwości poznawcze lub preferencje, powinny zostać zagwarantowane alternatywne rozwiązania w tym zakresie.

Korzystanie z usług AOON powinno zostać umożliwione także osobom niepełnoletnim, dzieciom powyżej pierwszego roku życia oraz młodzieży. W przypadku tych grup użytkowników, ostateczną decyzję o zakresie czynności asystenta oraz sposobie jego pracy podejmują rodzice lub opiekunowie prawni osoby z niepełnosprawnością. Decyzje te muszą jednak uwzględniać wiek użytkownika, stopień jego dojrzałości oraz indywidualne preferencje.

Docelowo usługi asystencji osobistej powinny być finansowane wyłącznie z budżetów osobistych jej użytkowników.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

4.1. Zarządzanie przy pomocy budżetu osobistego (w wersji płatności bezpośrednich i pośrednich).

W opracowaniu dotyczącym budżetu osobistego przyjęto, że asystencja osobista będzie finansowana z tego budżetu.

3 główne sposoby zarządzania usługą asystencji osobistej:

Wszystkie poniżej wymienione formy zarządzania usługą powinny być dostępne dla tych jej użytkowników, którzy nie zdecydują się zlecić samej realizacji tej usługi gminie lub podmiotom ekonomii społecznej. Jeśli natomiast usługę na rzecz użytkownika świadczyć będzie gmina lub firma, to wówczas one powinny przejmować pełną odpowiedzialność za zarządzanie usługą.

a) samodzielnie przez użytkownika;

Samodzielne zarządzanie usługą przez użytkownika możliwe jest wtedy, gdy ukończy on odpowiedni kurs zakończony wydaniem certyfikatu (wersja docelowa), i podpisze umowę na świadczenie usług ze swoim asystentem/asystentami jako osobą/osobami fizycznymi na świadczenie usług AOON lub zarejestruje działalność gospodarczą.

W tym wariancie wszelkie warunki świadczenia usług AOON, w tym zakres czynnościowy, wysokość wynagrodzenia asystenta, organizacja zastępstw w wypadku niemożności świadczenia pracy przez asystenta lub w czasie jego urlopu powinny być regulowane przez umowę o pracę zawieraną przez osoby fizyczne: użytkownika usług AOON i asystenta lub przez podmiot gospodarczy prowadzony przez użytkownika usług AOON z asystentem.

b) ze wsparciem podmiotu publicznego;

Wsparcie podmiotu publicznego jest możliwe w zakresie dotyczącym między innymi prowadzenia rozliczeń finansowych i wypłaty wynagrodzeń dla asystenta, proponowania kandydatów na asystentów zgodnie z autodiagnozą potrzeb w zakresie AOON i innymi warunkami wskazanymi przez osobę z niepełnosprawnością, zatrudnienia asystentów spośród

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

wskazanych kandydatów lub spoza ich grona przez osobę z niepełnosprawnością.

Każdorazowo organizację wsparcia powinna zlecać wybranemu przez siebie podmiotowi osoba z niepełnosprawnością, której przyznano budżet osobisty. Na czas obowiązywania umowy o zarządzanie usługami AOON osoba z niepełnosprawnością może dokonać dyspozycji bezpośredniego przelewu odpowiednich środków z uwzględnieniem należności za zarządzanie usługami AOON na konto podmiotu zarządzającego. Umowa o świadczenie usług może zostać wypowiedziana z zachowaniem miesięcznego okresu wypowiedzenia, zaś przy rażących naruszeniach swobód i wolności osoby z niepełnosprawnością, również w trybie natychmiastowym. Usługi AOON będą realizować jednostki samorządu lokalnego, w szczególności gminy lub instytucje podległe danej jednostce samorządu lokalnego. Ta forma zarządzania usługami AOON powinna być stosowana zwłaszcza gdy osoba z niepełnosprawnością nie jest w stanie znaleźć organizacji pozarządowej lub podmiotu ekonomii społecznej, który oferuje takie usługi. Wówczas gmina właściwa terytorialnie ze względu na miejsce zamieszkania osoby z niepełnosprawnością musiałaby podjąć się realizacji takiej usługi w terminie nie dłuższym niż 14 dni od daty zgłoszenia takiej potrzeby (w okresie przejściowym: nie dłuższym niż 21 dni od daty zgłoszenia takiej potrzeby).

W tym wariancie wszelkie warunki świadczenia usług AOON, w tym ich zakres czynnościowy, wysokość wynagrodzenia asystenta, organizacja zastępstw w wypadku niemożności świadczenia przez asystenta pracy lub jego urlopu powinny być regulowane przez kontrakt trójstronny, którego stronami są: użytkownik usług AOON, asystent osobisty oraz podmiot realizujący wsparcie.

c) ze wsparciem podmiotu społecznego

Należy podkreślić, że właśnie ta forma zarządzania usługami AOON jest najlepiej oceniana i najczęściej wybierana przez np. szwedzkich użytkowników usług AOON ze względu na wysoką jakość tych usług i ich dostosowanie do indywidualnych potrzeb użytkownika.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Szczególnie rekomendowana jest możliwość prowadzenia wsparcia w zakresie organizacji i zarządzania usługami AOON przez organizacje reprezentujące osoby z niepełnosprawnościami (w rozumieniu Komentarza ogólnego nr 7) oraz organizacje członków rodzin i opiekunów faktycznych osób z niepełnosprawnościami działające w zgodzie z odpowiednimi zapisami ww. Komentarza, a także podmioty ekonomii społecznej.

Omawiana działalność może być także świadczona przez organizacje pozarządowe, zgodnie z ich celami statutowymi w zakresie działalności pożytku publicznego lub działalności gospodarczej.

W tym wariancie wszelkie warunki świadczenia usług AOON, w tym ich zakres czynnościowy, wysokość wynagrodzenia asystenta, organizacja zastępstw w wypadku niemożności świadczenia przez asystenta pracy lub jego urlopu powinny być regulowane przez kontrakt trójstronny, którego stronami są: użytkownik usług AOON, asystent oraz podmiot realizujący wsparcie.

Budżet osobisty użytkownika asystencji osobistej musi przewidywać koszty związane z prowadzeniem obsługi i bieżącej działalności podmiotu wspierającego zarządzanie usługą.

Wszystkie podmioty powinny docelowo oferować wsparcie odpowiednio przygotowanych osób świadczących usługi doradztwa wzajemnego (peer counseling).

5. Moduł szkolenia ogólnego przygotowującego asystenta osobistego do pracy

Należy podkreślić, że szkolenie szczegółowe przygotowujące do pracy z indywidualnym użytkownikiem usług jest w gestii tego użytkownika. W przypadku jego znacznych trudności poznawczych i/lub komunikacyjnych powinno być realizowane ze wsparciem osoby dobrze znającej codzienną rutynę użytkownika i jego potrzeby. Czas, forma i treść szkoleń szczegółowych nie powinny być normowane ogólnie. Szczegółowe szkolenie z konkretną osobą korzystającą z AOON powinno odbyć się w trakcie czasu przygotowawczego, przed podpisaniem

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

kontraktu. Wtedy asystent osobisty poznaje specyfikę funkcjonowania konkretnej osoby, jej rutynę, styl życia, sposób komunikacji, otrzymuje szczegółowe instrukcje w obszarach, w których osoba potrzebuje asystencji oraz jej oczekiwania.

Asystentom i osobom zainteresowanym podjęciem pracy w takim charakterze powinna być dostępna nieodpłatnie szeroka gama szkoleń praktycznych oraz materiałów ukazujących specyfikę pracy z poszczególnymi grupami osób z niepełnosprawnościami (np. osób ze znaczną niepełnosprawnością intelektualną, z autyzmem, ze złożonymi potrzebami w komunikowaniu się).

Sensem powyższej uwagi jest wskazanie dlaczego szkolenie ogólne asystenta powinno skupiać się na aspektach teoretycznych, zasadach i wartościach przyświecających asystentom w pracy oraz na etyce pracy.

Uwagi szczegółowe:

Charakter pracy asystenta należy ukazać w szerszym kontekście praw osób z niepełnosprawnościami, jako praw człowieka. Należy pokazać, w jaki sposób zmieniały się modele niepełnosprawności - od medycznego, charytatywnego, przez społeczny aż do modelu praw człowieka, oraz wskazać najważniejsze różnice między nimi przede wszystkim w kontekście niezależnego życia i wpływu na realizację usługi asystencji osobistej. Wskazując kim jest asystent, a kim nie jest, należy odnieść się do art. 19 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych i Komentarza ogólnego nr 5. Jako zagadnienie wstępne należy przedstawić definicje pojęć zawarte w części A KG 5: niezależne życie, prawo do życia w społeczności lokalnej, rozwiązań gwarantujących niezależne życie oraz asystencji osobistej osoby z niepełnosprawnością. Właściwa interpretacja tych pojęć jest teoretyczną podstawą do pracy, którą asystent powinien sobie przyswoić. Pomocniczo należy wskazać na różnice pomiędzy pojęciami niezależności a samodzielności oraz asystencji osobistej a opieki.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Uchwycenie tożsamości profesji AOON powinno być zasadniczym celem opisywanego szkolenia ogólnego. Istnieją różne zawody i profesje, których sednem jest bezpośrednia praca z OzN lecz tylko w przypadku asystenta osobistego OzN celem jego pracy jest kompensacja ograniczeń, których osoba z niepełnosprawnością doświadcza w życiu codziennym wskutek obniżonej sprawności organizmu. Praca ta jest wykonywana według instrukcji i pod faktycznym, choć nie w każdym przypadku formalnym, kierownictwem użytkownika usług. Asystent nie podejmuje prób przejęcia kontroli nad życiem AOON, na przykład poprzez stawianie się w pozycji eksperta.

Należy jednak podkreślić, że asystent wspierający osobę z problemami poznawczymi, która ma trudności w uzyskaniu informacji i podjęciu decyzji lub która nie jest w stanie ocenić sytuacji, w której się znajduje, ma obowiązek przejąć kontrolę nad tą sytuacją jednocześnie nie podejmując kontroli nad osobą, którą wspiera. Asystent respektuje prawo osoby z niepełnosprawnością do niezależnych wyborów życiowych, także takich, które z perspektywy asystenta są niesłuszne, o ile realizacja tych wyborów nie zagraża życiu, zdrowiu i bezpieczeństwu osoby z niepełnosprawnością, a także życiu, zdrowiu, bezpieczeństwu i prawom osób trzecich.

Wdrożenie do praktyki podkreślonych wyżej założeń nie jest łatwe, może też napotkać na opór otoczenia osób z niepełnosprawnościami np. członków jej rodziny i innych osób bliskich, profesjonalistów, w tym terapeutów i pedagogów, a nawet samego użytkownika usług AOON nie nawykłego do podejmowania niezależnych decyzji i w sposób opaczny rozumiejącego rolę asystenta. Przygotowanie do wdrożenia tych założeń powinno się odbywać nie tyle w formie wysłuchania wykładu, co w formie warsztatowej (analiza prawdziwych i hipotetycznych sytuacji w pracy asystenta) i konwersatoryjnej.

AOON jest zatem osobą:

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- działającą w granicach wyznaczanych przez samą osobę z niepełnosprawnością;
- działającą aktywnie na rzecz osoby z niepełnosprawnością, lecz pozostającą nieco z boku, nie eksponującą własnej osoby, pozostającą w gotowości do udzielania wsparcia;
- osobą, której zasoby fizyczne, sensoryczne, poznawcze, z których w określonych ramach i na określonych zasadach może korzystać osoba z niepełnosprawnością, umożliwiając użytkownikowi realizację swoich praw, potrzeb i wdrożenie w życie jego niezależności;
- traktującą wykonywane zadania w sposób profesjonalny, dążącą do jak najwyższej jakości wykonywanych usług;
- współpracującą najsilniej i w pierwszej kolejności z samą osobą z niepełnosprawnością, w dalszej kolejności także z jej otoczeniem.
- może być osobą ułatwiającą osobie z niepełnosprawnością ekspresję własną i komunikację ze światem zewnętrznym za pomocą AAC, języka migowego, indywidualnych kodów komunikacyjnych lub wspierać komunikację osób w spektrum autyzmu z otoczeniem zewnętrznym.

AOON w ramach wykonywanych obowiązków nie jest:

- specjalistą, wyznaczającym osobie z niepełnosprawnością określone cele np. rehabilitacyjne, terapeutyczne, zawodowe mierzącą i oceniającą osiągnięcie tych celów;
- opiekunem ani doradcą życiowym osoby z niepełnosprawnością;
- przyjacielem osoby z niepełnosprawnością;
- organizatorem życia osoby z niepełnosprawnością;
- partnerem życiowym osoby z niepełnosprawnością;
- partnerem seksualnym ani terapeutą seksualnym osoby z niepełnosprawnością;

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

-substytutem rodzica dla dzieci z niepełnosprawnościami lub dzieci rodziców będących osobami z niepełnosprawnościami;

- asystentem osoby niepełnosprawnej, w rozumieniu obecnie obowiązujących w Polsce ram tego zawodu.

Dodatkowo, szkolenie powinno mentalnie przygotować AOON do wykonywania zadań w sposób elastyczny i o szerokim zakresie czynnościowym. Należy asystentom w szczególności wskazać na bezzasadność i sprzeczność z prawami osoby z niepełnosprawnością wyłączenia spośród ich potencjalnych obowiązków czynności pielęgnacyjno - opiekuńczych.

Szkolenie musi zawierać moduł poświęcony prawom asystenta w relacji z osobą z niepełnosprawnością w aspekcie praw pracowniczych, ale także wyznaczania i obrony granic psychologicznych oraz przeciwdziałania wszelkim formom naruszenia godności osobistej. Asystent musi uzyskać wiedzę, do kogo może zwrócić się o pomoc w powyższych trudnych sytuacjach. Podczas szkolenia ogólnego asystent powinien też uzyskać wiedzę, czym jest superwizja, jakie są jej formy i w czym jej praktykowanie może pomóc mu w bieżącej pracy.

Szkolenie powinno odnosić się do każdej z 10 zasad etycznych pracy asystenta (szczegółowy opis tych zasad znajduje się w rozdziale “Zasady etyczne pracy asystenta osobistego”).

Szkolenie powinno odnosić się co najmniej następujących sytuacji trudnych:

- naruszania przez osobę z niepełnosprawnością praw asystenta jako pracownika; w wypadku samodzielnego zarządzania usługami przez użytkownika - naruszania zapisów odpowiedniej umowy; w wypadku wyboru przez użytkownika AOON innych form korzystania z usługi - naruszania zapisów trójstronnego kontraktu;
- popełniania przez osobę z niepełnosprawnością czynów zabronionych, niezgodnych z normami życia społecznego lub szkodzącym osobom trzecim w obecności asystenta;

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- niejasność instrukcji wydawanych asystentowi przez osobę z niepełnosprawnością lub ich oczywista sprzeczność ze zdrowym rozsądkiem;
- praca z ciałem użytkownika AOON, przekraczanie granic dystansu intymnego w sytuacji codziennej rutyny, np. pomoc w toalecie, reakcje fizjologiczne osoby z niepełnosprawnością;
- naruszanie przez osobę z niepełnosprawnością godności osobistej asystenta w różnych aspektach i formach;
- konflikt interesów osoby z niepełnosprawnością i asystenta, ewentualnie osób mu bliskich
- podejmowanie przez osobę z niepełnosprawnością aktywności trudnej do zaakceptowania przez asystenta, ze względu na przekonania np. religijne, polityczne, estetyczne, uzależnienia;
- próby przejmowania kontroli nad życiem użytkownika usług przez jego otoczenie, w tym ingerowania w relację osoba z niepełnosprawnością i asystent, np. poprzez wydawanie instrukcji bezpośrednio asystentowi;
- próby przejmowania przez osobę z niepełnosprawnością lub jej otoczenie, kontroli nad życiem asystenta, np. poprzez przekraczanie granic jego prywatności w różnych aspektach i formach;
- pozostawanie przez osobę z niepełnosprawnością lub asystenta pod wpływem substancji odurzających lub innych zmieniających świadomość w trakcie pracy z asystentem;
- faktyczna zmiana charakteru relacji osoba z niepełnosprawnością- asystent z profesjonalnej na np. romantyczną;
- wola zakończenia przez asystenta współpracy z osobą z niepełnosprawnością z różnych przyczyn, przy braku zgody użytkownika usług;
- konflikty z innymi asystentami pracującymi dla tego samego użytkownika usług;

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- odczuwanie przez asystenta przeciążenia obowiązkami lub wypalenia zawodowego

Informacje przekazywane podczas szkolenia ogólnego dla asystentów, a dotyczące pierwszej pomocy i BHP powinny uwzględniać np. całkowitą niemożność kierowania własnym ciałem przez część osób z niepełnosprawnościami, konieczność przenoszenia osoby z niepełnosprawnościami lub wsparcie w zmianie pozycji ciała, okresową utratę świadomości, skutki uboczne stałe zażywanych przez osobę z niepełnosprawnościami leków, konieczność ewakuacji osoby z niepełnosprawnością w sytuacji zagrażającej jej życiu lub zdrowiu.

Ważne jest, aby część zajęć w ramach szkolenia ogólnego prowadzona była przez użytkowników lub potencjalnych użytkowników usług AOON.

5.1. Ramowy plan szkolenia ogólnego przygotowującego asystenta osobistego do pracy (łącznie czas trwania - około 16 godzin zegarowych).

1. Czym jest niepełnosprawność? Jak historycznie zmieniał się jej definiowanie i postrzeganie? Modele: charytatywny, medyczny, społeczny, prawocłowieczy (1h).
2. Konwencja Praw OzN jako dokument normujący prawa OzN. Praktyczne znaczenie przepisów Konwencji. Pojęcia niezależnego życia, racjonalnych dostosowań i deinstytucjonalizacji (1h).
3. Asystencja osobista w świetle Konwencji Praw OzN i Komentarza Generalnego numer 5: szczegółowe omówienie wszystkich elementów definiujących AOON w myśl KG nr 5. Rola asystenta osobistego na tle ról innych zawodów pomocowych dedykowanych bezpośredniemu wsparciu OzN (1h).
4. Kompensacyjna rola usług AOON. Zakres czynnościowy usług AOON. Zarządzanie przez OzN pracą asystenta. Umowa między OzN a asystentem. Kontrakt trójstronny (2h).
5. Prawa asystenta w relacji z OzN – aspekty prawne i psychologiczne. Rola superwizji w pracy asystenta (2h).

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

6. Przegląd możliwych sytuacji trudnych w relacji OzN –asystent i sposobów ich rozwiązywania. Do kogo asystent może zwrócić się o wsparcie w tych sytuacjach? (2h).
7. Asystent wobec trudności poznawczych i decyzyjnych OzN oraz prób przejmowania kontroli nad życiem OzN przez jej otoczenie. Warsztat lub dyskusja (1h).
8. Kodeks etyczny asystenta. Omówienie praktycznego zastosowania każdej z zasad kodeksowych. Warsztat lub dyskusja (2h).
9. Bezpieczeństwo, higiena i ergonomia pracy asystenta. Pierwsza pomoc przedmedyczna w pracy asystenta (4h).

Preferowaną formą szkolenia jest forma stacjonarna, jednak dopuszczalna powinna być także jego realizacja w trybie hybrydowym bądź zdalnym. W wypadku wprowadzenia do polskiego porządku prawnego ustawy o asystencji osobistej, akt ten wraz z ewentualnymi przepisami wykonawczymi musi również zostać omówiony w toku szkolenia.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

6. Moduł szkolenia przygotowującego użytkownika usług do współpracy z asystentem

Powyższe szkolenie ma 3 zasadnicze cele:

- właściwe rozumienie istoty i celów AOON oraz pojęcia niezależnego życia;
- przygotowanie użytkownika do zarządzania usługami AOON, z których korzysta lub podejmowania istotnych decyzji w sprawie organizacji usług, w zależności od wybranego przez osobę z niepełnosprawnością sposobu zarządzania usługami: samodzielnie, ze wsparciem podmiotu publicznego, ze wsparciem podmiotu społecznego, przygotowanie użytkownika do rekrutacji, wyboru asystenta, określenia swoich potrzeb w zakresie usług AOON i ram współpracy z asystentem, ewentualnej zmiany wyżej wymienionych zasad, zakończenia współpracy z asystentem.
- Ustanowienie w praktyce dobrej, partnerskiej relacji: osoba z niepełnosprawnością - asystent, służącej maksymalizacji niezależności życiowej użytkownika, w tym rozpoznanie etycznych aspektów współpracy z osobą z niepełnosprawnością, zapoznanie się z procedurami reagowania w sytuacjach trudnych.

Podobnie jak w przypadku szkolenia ogólnego przygotowującego asystenta do pracy, należy ukazać szerszy kontekst usług AOON (np. ich związek z wartościami niezależnego życia). Ważne jest aby podejmujących współpracę osobę z niepełnosprawnością i asystenta łączyło wspólne rozumienie istoty i celów pracy AOON oraz zbliżony poziom wiedzy w tym zakresie. Wskazując kim jest asystent, a kim nie jest, należy odnieść się do art. 19 KPiO i Komentarza generalnego nr 5. Jako zagadnienie wstępne należy przedstawić definicje pojęć zawarte w części A KG 5: niezależnego życia, prawa do życia w społeczności, rozwiązań gwarantujących niezależne życie oraz asystencji osobistej osoby z niepełnosprawnością. Właściwa interpretacja tych pojęć jest teoretyczną podstawą do podjęcia przez osobę z niepełnosprawnością współpracy z asystentem. Pomocniczo należy wskazać na różnice pomiędzy pojęciami

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

niezależności, a samodzielności oraz asystencji osobistej a opieki. Należy pamiętać, że usługi AOON i idea niezależnego życia osoby z niepełnosprawnością są w Polsce relatywnie nowymi elementami rzeczywistości życia osób z niepełnosprawnością. Wiedza na ich temat może być trudna do zrozumienia, a tym bardziej zastosowania w praktyce, skoro dla większości osób z niepełnosprawnością korzystanie z codziennego wsparcia opiekunów faktycznych łączyło się najczęściej z podleganiem ich decyzjom w różnych zakresach i formach.

Dlatego wymienione elementy szkolenia powinny być realizowane nie tyle w formie wysłuchania wykładu, co w formie warsztatowej (z uwzględnieniem analizy prawdziwych i hipotetycznych sytuacji we współpracy osoby z niepełnosprawnością z asystentem) i w formie konwersatoryjnej.

Przygotowanie osoby z niepełnosprawnością do zarządzania usługami asystenckimi powinno przebiegać równolegle z przygotowaniem jej do zarządzania budżetem osobistym, stosownie do wybranej przez nią formy zarządzania tym budżetem. Samodzielne zarządzanie przez użytkownika pracą asystenta wymaga uzyskania przez osobę z niepełnosprawnością pogłębionej wiedzy z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych oraz metod organizowania pracy innych osób, prowadzenia ewaluacji ich pracy oraz udzielania informacji zwrotnej i motywowania asystenta do osiągania założonych celów współpracy, a także zasad równego traktowania w pracy, jeśli na rzecz jednej osoby z niepełnosprawnością pracuje kilku asystentów, którzy podejmują między sobą współpracę. Użytkownik samodzielnie zarządzający usługami powinien podczas szkolenia dodatkowo posiadać, podstawową wiedzę dotyczącą organizowania pracy zespołowej. W przypadku zarządzania przez użytkownika usługami AOON ze wsparciem podmiotu publicznego lub ze wsparciem podmiotu społecznego, opisywany moduł szkolenia powinien skupić się na zachowaniu faktycznej kontroli użytkownika nad usługami oraz schemacie współpracy z podmiotami, o których mowa powyżej. Także i w tym

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

przypadku, użytkownik usług AOON powinien uzyskać, co najmniej podstawową, wiedzę na temat prawa pracy i ubezpieczeń społecznych.

Trzeci moduł szkolenia powinien wyposażać uczestnika w umiejętności:

- planowania czynności wykonywanych ze wsparciem asystenta, także planowanie w czasie;
- przekazywania asystentowi instrukcji w sposób precyzyjny, zrozumiały, z poszanowaniem godności asystenta;
- odbierania od asystenta informacji zwrotnych o tym, że nie akceptuje zachowania osoby z niepełnosprawnością i ewentualnie jej otoczenia lub warunków współpracy i reagowania na tą informację (sygnał stop);
- analizowania swoich zachowań podczas współpracy z asystentem w aspekcie etycznym (pomocne będzie tu skodyfikowanie etycznych zasad korzystania z usług AOON);
- rozpoznawania źródeł trudności, które asystent przejawia podczas współpracy, spojrzenia na relację osoby z niepełnosprawnością z asystentem także z perspektywy asystenta
- rozpoznawania sytuacji trudnych we współpracy, właściwego reagowania na nie, korzystania z pomocy innych podmiotów i osób podczas rozwiązywania tych sytuacji.
- Każdy z opisanych powyżej modułów szkolenia powinien trwać po 10 godzin zegarowych. Łącznie szkolenie powinno trwać 30 godzin. Preferowaną formą szkolenia jest forma stacjonarna, jednak dopuszczalna powinna być także jego realizacja w trybie hybrydowym bądź zdalnym. Grupy szkoleniowe nie powinny być liczne (preferowana liczba uczestników szkolenia: od 3 do 5 osób). W wypadku wprowadzenia do polskiego porządku prawnego ustawy o asystencji osobistej, akt ten wraz z ewentualnymi przepisami wykonawczymi musi również zostać omówiony w toku szkolenia.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Kluczowy charakter ma dostosowanie treści i formy szkolenia do potrzeb i możliwości poznawczych użytkownika usług AOON. Treść szkolenia musi być dostępna w wersjach PJM, z wykorzystaniem metod wspomagającej i alternatywnej komunikacji (AAC) oraz tekście łatwym do czytania i rozumienia (ETR). Osoby z trudnościami decyzyjnymi i/lub poznawczymi, które jednak z odpowiednim wsparciem są w stanie zrozumieć przekazywane podczas szkolenia treści, powinny być szkolone indywidualnie.

Co najmniej część zajęć w ramach szkolenia ogólnego powinna być prowadzona przez użytkowników lub potencjalnych użytkowników usług AOON.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

7. Schemat indywidualnej diagnozy potrzeb użytkownika usług:

7.1. Komisja, która określa indywidualny zakres potrzeb użytkownika.

Schemat indywidualnej diagnozy potrzeb użytkownika usług oraz rola i miejsce komisji określającej ostatecznie ten indywidualny zakres potrzeb użytkownika przeznaczony do przygotowania wyliczenia stawek kwot wsparcia o budżecie osobistym jest podstawą do szczegółowych ustaleń dotyczących rozwiązania jakim jest asystencja osobista.

Docelowo asystencja osobista będzie finansowana z budżetu osobistego (BO). Dlatego też diagnoza potrzeb w obszarze asystencji osobistej powinna być powiązana z diagnozą potrzeb osoby z niepełnosprawnością, które miałyby być właśnie finansowane z budżetu osobistego.

Przebieg procedury kwalifikacyjnej prowadzącej do otrzymania AOON:

1. Zgłoszenie osoby zainteresowanej otrzymaniem AOON. W przypadku dzieci lub osób z trudnościami poznawczymi zgłoszenia może dokonać rodzic, członek rodziny lub osoba niespokrewniona wspierająca osobę z niepełnosprawnością w codziennym życiu i dysponująca faktyczną wiedzą o jej potrzebach, do właściwego terytorialnie Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie (PCPR) lub Centrum Usług Społecznych (CUS);
2. Weryfikacja przez pracownika PCPR lub CUS, czy osoba wymieniona w pkt. 1 spełnia kryteria formalne uprawniające do otrzymania asystencji osobistej i czy złożony wniosek jest kompletny;
3. W przypadku pozytywnej weryfikacji, o której mowa powyżej udział Wnioskodawcy lub osoby działającej w jego imieniu w konsultacji przygotowującej do rozpoznania indywidualnych potrzeb. Konsultacji udziela osoba zajmująca się doradztwem wzajemnym.
4. Po konsultacji - osoba zakwalifikowana do otrzymania AOON dokonuje autodiagnozy potrzeb. W wypadku, gdy potrzebuje w tym

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

zakresie wsparcia, jest jej ono udzielane. Autodiagnoza realizowana jest w oparciu o formularz autodiagnozy, zawarty w części 7.2.

5. Proces rozpoznania szczegółowych potrzeb osoby z niepełnosprawnością, które ma zaspokajać asystencja osobista.

Rozpoznanie odbywa się w miejscu zamieszkania użytkownika.

Uczestniczą w nim: zainteresowana osoba z niepełnosprawnością, pracownik PCPR/CUS (o wykształceniu w kierunku praca socjalna), osoba z niepełnosprawnością o możliwie zbliżonej do użytkownika niepełnosprawności. Dwie ostatnie z ww. osób muszą posiadać przeszkolenie - ukończone szkolenie eksperckie (w trybie stacjonarnym lub online), zakończone docelowo egzaminem państwowym i wydaniem certyfikatu oraz docelowo widnieć w bazie ekspertów - osób uprawnionych do udziału w pracach komisji przyznającej prawo do asystencji osobistej, prowadzonej przez Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób z Niepełnosprawnościami. Ww. eksperci powinni być zatrudniani przez PCPR/CUS, a opłacani ze środków budżetu centralnego lub funduszy celowych.

Ww. Eksperci powinni dodatkowo stwierdzać zapotrzebowanie danej Osoby na bardziej kompleksowe i intensywne wsparcie w zakresie usług AOON i/lub wsparciu decyzyjnym dotyczącym wyboru asystenta, przekazywania mu instrukcji oraz zarządzania usługami AOON. Usługodawcy realizujący usługi AOON na rzecz osób, co do których stwierdzono potrzebę bardziej intensywnego wsparcia powinni przed rozpoczęciem współpracy z tymi użytkownikami spełnić bardziej restrykcyjne kryteria kadrowe (zob. Wytyczne dla usługodawców) w niniejszym dokumencie. Eksperci, o których mowa powyżej powinni być także przygotowani do określania potrzeb użytkownika AOON w zakresie szkoleń dodatkowych, które powinien ukończyć asystent przed podjęciem (ewentualnie w trakcie) współpracy z danym użytkownikiem AOON. Wskazanie tych szkoleń powinno być integralną częścią decyzji o przyznaniu danej osobie prawa do korzystania z usług AOON. Konkretny zakres szkoleń

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

powinien być wskazywany na wniosek samego użytkownika usług AOON –lub jeśli użytkownik ten ma bardziej kompleksowe potrzeby w zakresie wsparcia decyzyjnego – na wniosek członka rodziny bądź innej osoby udzielającej temu użytkownikowi wsparcia w życiu codziennym. W przypadku osób nie mogących samodzielnie podjąć decyzji, o których mowa, a jednocześnie nie korzystających ze wsparcia osób bliskich, decyzje w przedmiotowej sprawie powinna podejmować charakteryzowana tu Komisja.

Osoba z niepełnosprawnością która potrzebuje wsparcia merytorycznego może poprosić o udział w procesie, z głosem doradczym, osobę z niepełnosprawnością prowadzącą doradztwo wzajemne (peer counselling) lub reprezentanta podmiotu świadczącego wsparcie w zakresie zarządzania asystencją osobistą.

W przypadku dzieci lub osób z trudnościami poznawczymi w procesie bierze udział także rodzic, członek rodziny lub osoba niespokrewniona wspierająca osobę z niepełnosprawnością w codziennym życiu i dysponująca faktyczną wiedzą o jej potrzebach.

6. W terminie 7 dni kalendarzowych od zakończenia procesu rozpoznawania potrzeb osoby z niepełnosprawnością PCPR/CUS wydaje decyzję administracyjną o przyznaniu lub nieprzyznaniu usługi. Podejmuje również decyzję o ilości godzin wsparcia AOON w tygodniu i w miesiącu. W wypadku gdy decyzja nie odpowiada na potrzeby osoby z niepełnosprawnością ma ona prawo do odwołania do Samorządowego Kolegium Odwoławczego i dalej sądu administracyjnego;
7. W przypadku wydania przez PCPR/CUS decyzji pozytywnej, od której osoba z niepełnosprawnością nie składa odwołania - proces negocjacji między PCPR/CUS, a użytkownikiem AOON dotyczących: ostatecznego zakresu czynnościowego i czasowego usługi asystencji osobistej.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

7.2. Wzór formularza autodiagnozy potrzeb w zakresie usług AON

Potrzeby Użytkowniczkii/Użytkownika w zakresie usług asystencji osobistej.

1. Proszę wypełnić tabelę poniżej.

Nazwa czynności, w której Pani/Pan potrzebuje wsparcia asystenta.	Przybliżony czas potrzebny do wykonania czynności (ze wsparciem asystenta).	Ile razy w miesiącu ma być wykonana czynność?	Łączny czas przeznaczony w miesiącu na wykonanie czynności.	W jaki sposób asystent ma wspierać Panią/Pana w wykonaniu danej czynności i (szczegółowe instrukcje, uwagi)?	Czy potrzebuje Pani/Pan żeby w szczególnych okolicznościach (np. choroba, zła pogoda) asystent wykonał tę czynność bez Pana/Pani udziału? Proszę zaznaczyć poniżej TAK lub NIE lub NIE DOTYCZY)
Przemieszczanie się poza domem (w tym					

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

komunikacją miejską).					
Zakupy i korzystanie z punktów usługowych.					
Wizyty u lekarza, rehabilitacja, zajęcia sportowe (poza domem).					
Zajęcia edukacyjne poza domem.					
Czynności związane z pracą zawodową.					
Praktyki religijne.					
Aktywne spędzanie czasu wolnego, w tym wydarzenia kulturalne.					
Zajęcia edukacyjne w domu.					

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Załatwianie spraw urzędowych.					
Czynności higieniczne.					
Zakup, przygotowa nie, spożywanie posiłków.					
Prowadzeni e gospodarst wa domowego.					
Opieka lub aktywne spędzanie czasu z dziećmi lub seniorami będącymi pod Pani/Pana opieką.					
Inne czynności, nie wymienione powyżej					

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

(proszę wpisać, jakie).					
--------------------------------	--	--	--	--	--

2. Czy potrzebuje Pani/Pan wsparcia w decydowaniu o tym co, kiedy i w jaki sposób ma zrobić asystent i/lub w komunikowaniu asystentowi swoich decyzji i potrzeb? (proszę wybrać jedną odpowiedź)
- a. Nie.
 - b. Tak. Potrzebuję wsparcia w przekazywaniu asystentowi informacji oraz moich decyzji.
 - c. Tak. Potrzebuję wsparcia w precyzowaniu moich preferencji i instrukcji oraz w przekazywaniu ich asystentowi.
 - d. Tak. Potrzebuję aby inna osoba przedstawiła mi kilka możliwości, spośród których wybiorę to, co i jak asystent powinien zrobić.
 - e. Tak. Potrzebuję aby bliska mi osoba na podstawie swojej wiedzy o moich potrzebach, preferencjach i stylu życia podjęła odpowiednie decyzje i przekazała je asystentowi.
3. Kto najczęściej będzie udzielał Pani/Panu wsparcia, o które pytamy powyżej? (proszę wybrać jedną odpowiedź)
- a. Pełnomocnik lub asystent prawny
 - b. Członek rodziny
 - c. Inna osoba bliska

UWAGA! Powyższy formularz powinien być załącznikiem do ankiety potrzeb tych potencjalnych użytkowników budżetu osobistego, którzy z tego budżetu będą finansować usługi AOON.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

8. Procedury reagowania w sytuacjach trudnych

Poniższy rozdział przedstawia przykłady trudnych sytuacji związanych z usługą asystencji osobistej. W każdym przypadku omówione są przykładowe symptomy oraz sugerowane reakcje.

- a. Nazwa sytuacji: naruszanie przez osoby z niepełnosprawnością praw asystenta jako pracownika; w wypadku samodzielnego zarządzania usługami przez użytkownika - naruszania zapisów odpowiedniej umowy; w wypadku wyboru przez użytkownika AOON innych form zarządzania usługą - naruszania zapisów trójstronnego kontraktu.

Przykładowe symptomy:

- nie otrzymywanie przez asystenta na czas wynagrodzenia za pracę od osoby z niepełnosprawnością bezpośrednio zarządzającej usługami;
- łamanie przez osobę z niepełnosprawnością innych zapisów umowy, w oparciu o którą asystent świadczy pracę lub trójstronnego kontraktu (dotyczy np. dobowej normy czasu pracy)

Reakcja:

- wezwanie osoby z niepełnosprawnością przez asystenta do zaprzestania naruszeń jego praw pracowniczych;
- powiadomienie usługodawcy organizującego usługi o naruszeniach praw asystenta;
- zgłoszenie sprawy do Państwowej Inspekcji Pracy lub sądu cywilnego;
- formalne zakończenie współpracy osoba z niepełnosprawnością - asystent

- b. Nazwa sytuacji: jedna ze stron relacji osoba z niepełnosprawnością - asystent dopuszcza się wobec drugiej przemocy fizycznej lub psychicznej

Przykładowe symptomy:

- obrażenia ciała ofiary;

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- informacje pozyskane od ofiary lub osób trzecich;
- zachowania świadczące o doświadczaniu przemocy psychicznej, np. wycofanie, agresja

Reakcja:

- przekazanie sprawcy przemocy sygnału stop;
- udział asystenta w superwizji;
- skorzystanie przez osobę z niepełnosprawnością z sesji doradztwa wzajemnego

- zawiadomienie organów ścigania o doświadczanej przemocy;

- konsultacje z podmiotem wspierającym ofiary przemocy;

formalne zakończenie współpracy osoba z niepełnosprawnością - asystent;

- wykluczenie osoby z niepełnosprawnością z możliwości korzystania z usług przez usługodawcę

- c. Nazwa sytuacji: popełnianie przez osobę z niepełnosprawnością czynów zabronionych, niezgodnych z normami życia społecznego lub szkodzącym osobom trzecim w obecności asystenta;

Przykładowe symptomy:

- obserwacja zachowania asystenta przez osobę z niepełnosprawnością;
- informacje przekazane osobie z niepełnosprawnością przez samego asystenta lub osoby trzecie.

Reakcja:

- rozmowa z asystentem o zaistniałej sytuacji, próba weryfikacji prawdziwości informacji uzyskanych przez osobę z niepełnosprawnością;
- przekazanie asystentowi sygnału stop, zwrócenie uwagi na niezgodność zachowania asystenta z kodeksem etycznym asystenta;
- zawiadomienie organów ścigania;

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- formalne zakończenie współpracy osoba z niepełnosprawnością - asystent;
- formalne zakończenie współpracy usługodawcy z asystentem

d. Nazwa sytuacji: niejasność instrukcji wydawanych asystentowi przez osobę z niepełnosprawnością lub ich oczywista sprzeczność ze zdrowym rozsądkiem;

Przykładowe symptomy:

- asystent podejmuje działania niezgodne z instrukcjami osoby z niepełnosprawnością;
- asystent zgłasza osobie z niepełnosprawnością, że nie rozumie przekazywanych mu instrukcji;
- asystent ignoruje instrukcje osoby z niepełnosprawnością i działa "po swojemu";
- asystent nie podejmuje żadnych działań.

Reakcja:

- asystent zgłasza osobie z niepełnosprawnością istnienie problemu;
- osoba z niepełnosprawnością dyskutuje z asystentem i wybiera stosowne rozwiązania;
- zmiana kanału komunikacji (np. z werbalnego na AAC lub PJM), zastosowanie gestów do bieżącej komunikacji;
- skorzystanie ze wsparcia osób trzecich, lepiej od asystenta rozumiejących komunikaty osoby z niepełnosprawnością (zbyt częste korzystanie z ww. rozwiązania nie jest rekomendowane);
- poruszenie przez osoby z niepełnosprawnością problemu podczas sesji doradztwa wzajemnego;
- w sytuacji zagrożenia życia, zdrowia lub bezpieczeństwa osoby z niepełnosprawnością, asystent sam podejmuje decyzje o działaniach

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

adekwatnych do sytuacji, działając w dobrej wierze, zgodnie z kodeksem etycznym asystenta.

- e. Nazwa sytuacji: praca z ciałem użytkownika AOON, przekraczanie granic dystansu intymnego w sytuacji codziennej rutyny np. pomoc w toalecie, reakcje fizjologiczne osoby z niepełnosprawnością.

Przykładowe symptomy:

- uczucie strachu, zażenowania, obrzydzenia asystenta i/lub osoby z niepełnosprawnością;
- pobudzenie seksualne osoby z niepełnosprawnością i/lub asystenta

Reakcja:

- przekazywanie asystentowi przez osobę z niepełnosprawnością szczególnie dokładnych instrukcji co do sposobu realizacji wsparcia;
- zastosowanie sygnału stop przez osobę z niepełnosprawnością lub asystenta;
- rozmowa osoby z niepełnosprawnością z asystentem o odczuwanych emocjach;
- skorzystanie przez asystenta z superwizji;
- skorzystanie przez osobę z niepełnosprawnością z doradztwa wzajemnego;
- zaangażowanie przez osobę z niepełnosprawnością asystenta o płci, z którą kontakt nie powoduje dyskomfortu przy przekraczaniu granic dystansu intymnego.

- f. Nazwa sytuacji: naruszanie przez co najmniej jedną ze stron relacji osoba z niepełnosprawnością - asystent godności osobistej drugiej strony, w różnych aspektach i formach;

Przykładowe symptomy:

- ośmieszanie;

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- protekcyjne traktowanie;
- krytyka w obraźliwej formie;
- dotykanie ciała lub przedmiotów osobistych, gdy nie jest to podyktowane realizowanymi czynnościami;
- skracanie dystansu (np. przechodzenie “na Ty”) bez zgody drugiej strony;
- wydawanie instrukcji w trybie rozkazującym;
- nagminne zmiany terminów umówionych spotkań lub brak punktualności

Reakcja:

- zastosowanie sygnału stop przez osobę z niepełnosprawnością lub asystenta;
- rozmowa osoby z niepełnosprawnością z asystentem o zaistniałej sytuacji;
- skorzystanie przez asystenta z superwizji;
- skorzystanie przez osobę z niepełnosprawnością z doradztwa wzajemnego;
- zawiadomienie usługodawcy o zaistniałej sytuacji.

g. Nazwa sytuacji: pozostawanie przez jedną ze stron relacji osobą z niepełnosprawnością - asystent pod wpływem substancji odurzających lub innych zmieniających świadomość podczas współpracy

Przykładowe symptomy:

- picie alkoholu, zażywanie narkotyków lub innych substancji psychoaktywnych podczas współpracy;
- objawy upojenia, ograniczenia świadomości
- informacje od osoby, której dotyczy problem lub od osób trzecich

Reakcja:

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- zastosowanie sygnału stop przez osobę z niepełnosprawnością lub asystenta;
- rozmowa osoby z niepełnosprawnością z asystentem o zaistniałej sytuacji, przywołanie zasad kodeksu etycznego asystenta;;
- skorzystanie przez asystenta z superwizji;
- skorzystanie przez osobę z niepełnosprawnością z doradztwa wzajemnego;
- konsultacje ze specjalistą ds. Uzależnień;
- odmowa współpracy, jeśli osoba znajduje się pod wpływem środków odurzających;
- zawiadomienie usługodawcy o zaistniałej sytuacji;
- formalne zakończenie współpracy OzzN - asystent;
- formalne zakończenie współpracy usługodawcy z asystentem

h. Nazwa sytuacji: podejmowanie przez osobę z niepełnosprawnością aktywności trudnej do zaakceptowania przez asystenta, ze względu na przekonania np. religijne, polityczne, estetyczne, uzależnienia;

Przykładowe symptomy:

- oczekiwanie przez osobę z niepełnosprawnością asystowania podczas form aktywności scharakteryzowanych powyżej (np. podczas praktyk religijnych w sytuacji gdy asystent jest osobą innego wyznania lub bezwyznaniową);
- podejmowanie przez jedną ze stron dyskusji światopoglądowych, stylu życia, gustów, bez zgody drugiej strony;
- oczekiwanie asystowania podczas przygotowania się do czynności seksualnej.

Reakcja:

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- zastosowanie sygnału stop przez osobę z niepełnosprawnością lub asystenta;
 - rozmowa osoby z niepełnosprawnością z asystentem o zaistniałej sytuacji,
 - dokładne zdefiniowanie sytuacji/czynności, w których pojawia się konflikt oraz wartości, jakich on dotyczy
 - przywołanie zasad kodeksu etycznego asystenta, przywołanie zasadniczego celu AOOD, którym jest wsparcie osoby z niepełnosprawnością w realizacji wyborów życiowych podejmowanych niezależnie przez osobę z niepełnosprawnością
 - skorzystanie przez asystenta z superwizji;
 - skorzystanie przez osobę z niepełnosprawnością z doradztwa wzajemnego;
 - przypisanie określonych zadań innym asystentom, dla których podejmowanie tych czynności nie jest kontrowersyjne (jeśli usługi dla 1 osoby z niepełnosprawnością świadczy kilkoro asystentów).
- i. Nazwa sytuacji: próby przejmowania kontroli nad życiem użytkownika usług przez jego otoczenie, w tym ingerowania w relację osoba z niepełnosprawnością - asystent

Przykładowe symptomy:

- próby wyznaczania zadań i/lub wydawania instrukcji przez osoby z otoczenia osoby z niepełnosprawnością;
- żądanie od asystenta szczegółowych informacji na temat aktywności, w których asystent wspiera osobę z niepełnosprawnością;
- deprecjonowanie prawa osoby z niepełnosprawnością do niezależnego życia, kwestionowanie zadań lub instrukcji przekazywanych asystentowi przez osobę z niepełnosprawnością

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Reakcja:

- rozmowa osoby z niepełnosprawnością z asystentem o zaistniałej sytuacji,
 - rozmowa w konfiguracji osoba z niepełnosprawnością - osoba z otoczenia osoby z niepełnosprawnością przejawiająca odnośne zachowanie - asystent o zaistniałej sytuacji, wskazanie ww. Osobie na zasadniczy cel AOODN którym jest wsparcie osoby z niepełnosprawnością w realizacji wyborów życiowych podejmowanych niezależnie przez osobę z niepełnosprawnością oraz faktu, że asystent pracuje pod kierownictwem i według instrukcji osoby z niepełnosprawnością;
 - sformułowanie przez osobę z niepełnosprawnością żądania zmiany zachowania wobec osoby przejawiającej trudne zachowanie;
 - ograniczenie kontaktu asystenta z osobą przejawiającą trudne zachowania;
 - skorzystanie przez asystenta z supervizji;
 - skorzystanie przez osobę z niepełnosprawnością z doradztwa wzajemnego;
- j. Nazwa sytuacji: próba przejmowania przez jedną ze stron relacji osoba z niepełnosprawnością- asystent kontroli nad życiem drugiej strony, poprzez np. przekraczanie granic jej prywatności w różnych aspektach i formach.

Przykładowe symptomy:

- odmowa przez asystenta wykonania zadań lub instrukcji osoby z niepełnosprawnością, które nie zagrażają życiu lub zdrowiu asystenta, nie są sprzeczne z zasadami kontraktu ani zasadami współżycia społecznego;
- kwestionowanie przez asystenta zasadności wyborów życiowych i codziennych decyzji osoby z niepełnosprawnością- narzucanie

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

przez asystenta wykonania czynności lub sposobu realizacji wsparcia, których osoba z niepełnosprawnością mu nie zleca i-
zadawanie pytań i/lub komentowanie życia prywatnego drugiej osoby;

- usiłowanie kontaktu z drugą stroną poza uzgodnionymi godzinami współpracy bez wyraźnej potrzeby

Reakcja:

- zastosowanie sygnału stop przez osobę z niepełnosprawnością lub asystenta;
- rozmowa osoby z niepełnosprawnością z asystentem o zaistniałej sytuacji,

przywołanie zasad kodeksu etycznego asystenta

skorzystanie przez asystenta z superwizji;

- skorzystanie przez osobę z niepełnosprawnością z doradztwa wzajemnego;

k. Nazwa sytuacji: faktyczna zmiana charakteru relacji osoba z niepełnosprawnością - asystent z profesjonalnej na np. romantyczną;

Przykładowe symptomy:

- subiektywne przekonanie co najmniej jednej ze stron relacji, że zaszła odnośna zmiana;
- zachowania świadczące o wykroczeniu poza granice relacji profesjonalnej, np. wspólne spędzanie czasu poza uzgodnionymi godzinami współpracy;
- podjęcie współżycia seksualnego między osobą z niepełnosprawnością, a asystentem

Reakcja:

- zastosowanie sygnału stop przez osobę z niepełnosprawnością lub asystenta;

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- rozmowa osoba z niepełnosprawnością z asystentem o zaistniałej sytuacji,
 - przywołanie zasad kodeksu etycznego asystenta
 - skorzystanie przez asystenta z superwizji;
 - skorzystanie przez osobę z niepełnosprawnością z doradztwa wzajemnego;
 - powrót do respektowania granic relacji profesjonalnej lub decyzja o zakończeniu relacji profesjonalnej i zmiana asystenta
- I. Nazwa sytuacji: wola zakończenia, z różnych przyczyn, współpracy przez jedną ze stron relacji osoba z niepełnosprawnością - asystent, przy braku zgody drugiej strony.

Przykładowe symptomy:

- poinformowanie przez jedną ze stron o woli zakończenia współpracy;

Reakcja:

- rozmowa stron o przyczynach, dla których strona planuje zakończyć współpracę;
- jeśli jest to przyczyna związana z sytuacjami trudnymi opisanymi w niniejszym dokumencie - rozwiązanie ww. Sytuacji, zgodnie z adekwatnymi procedurami

skorzystanie przez asystenta z superwizji;

- skorzystanie przez osobę z niepełnosprawnością z doradztwa wzajemnego;
- ustalenie między osobą z niepełnosprawnością, a asystentem harmonogramu wygaszania współpracy oraz ostatecznego terminu jej zakończenia;

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- rekrutacja i wybór nowego asystenta przez osobę z niepełnosprawnością bądź zgłoszenie do usługodawcy potrzeby zmiany asystenta;
- formalne zakończenie współpracy między osobą z niepełnosprawnością, a asystentem

m. Nazwa sytuacji: konflikt osobowości między osobą z niepełnosprawnością a asystentem.

Przykładowe symptomy:

- niemożność porozumienia się w sprawach codziennej rutyny;
- przewlekły stres w sytuacji współpracy osoby z niepełnosprawnością z asystentem

Reakcja:

- rozmowa osoby z niepełnosprawnością z asystentem o tym, jak różnice osobowości wpływają na atmosferę współpracy;
- skorzystanie przez osobę z niepełnosprawnością z superwizji;
- skorzystanie przez osobę z niepełnosprawnością z doradztwa wzajemnego;
- wspólne korzystanie przez osobę z niepełnosprawnością i asystenta ze wsparcia mediatora;
- ustalenie, czy dalsza współpraca jest możliwa;
- w przypadku woli zakończenia współpracy - - rekrutacja i wybór nowego asystenta przez osobę z niepełnosprawnością bądź zgłoszenie do usługodawcy potrzeby zmiany asystenta;

n. Nazwa sytuacji: długotrwała niemożność wykonywania przez asystenta swoich obowiązków np. z przyczyn zdrowotnych.

Przykładowe symptomy:

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- nie podejmowanie przez asystenta pracy w wyznaczonych dniach i godzinach;
- zła forma psychofizyczna asystenta w trakcie współpracy;
- przekazanie osobie z niepełnosprawnością informacji o złym stanie zdrowia przez asystenta.

Reakcja:

- ustalenie ram czasowych niemożności wykonywania obowiązków przez asystenta, stosownie do np. zaleceń lekarskich;
- zaangażowanie asystenta na zastępstwo lub przekazanie do usługodawcy informacji dotyczącej zaistniałej sytuacji.
 - o. Nazwa sytuacji: konflikty pomiędzy asystentami pracującymi dla tego samego użytkownika usług.

Przykładowe symptomy:

- spory między asystentami o to, do kogo należy wykonanie danej czynności zleconej przez osobę z niepełnosprawnością;
- wzajemnie kwestionowanie swoich kompetencji przez asystentów.

Reakcja:

- przekazanie przez osobę z niepełnosprawnością sygnału stop do asystentów;
- rozmowa osoby z niepełnosprawnością z asystentami, wskazanie negatywnych konsekwencji konfliktu dla jakości otrzymywanych usług;
- dokładne określenie zakresu kompetencji każdego z asystentów oraz zasad współpracy między nimi.

- p. Nazwa sytuacji: odczuwanie przez asystenta przeciążenia obowiązkami lub wypalenia zawodowego.

Przykładowe symptomy:

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- zła forma psychofizyczna asystenta w trakcie pracy;
- subiektywne odczucie asystenta, o którym informuje osoba z niepełnosprawnością.

Reakcja:

- przekazanie asystentowi przez osobę z niepełnosprawnością sygnału stop;
- rozmowa osoby z niepełnosprawnością z asystentem o możliwych konsekwencjach i sposobach rozwiązania problemu;
- zmiany w codziennej organizacji pracy asystenta, wprowadzenie częstszych przerw w pracy, przyporządkowanie części zadań innym asystentom;
- urlop asystenta, zaangażowanie przez osobę z niepełnosprawnością asystenta na zastępstwo;
- skorzystanie przez asystenta z: superwizji, wsparcia psychologicznego i/lub doradztwa zawodowego;
- ewentualne formalne zakończenie współpracy osoby z niepełnosprawnością z asystentem.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

9. Zasady etyczne pracy asystenta

Poniżej zamieszczamy kodeks etyczny asystenta osobistego osoby niepełnosprawnej, przyjęty z wspomnianego wcześniej tutorialu (Orylski i in. 2018, 45), wraz z komentarzem do każdego zagadnienia z modyfikacją niezbędną dla mniejszego opracowania. Jest on jednym z elementów kluczowych, zapewniających sukces wdrożenia takiej formy wsparcia osoby z niepełnosprawnością.

- Kontrola
- Asystent przyjmuje rolę osoby wspierającej, kierowanej przez tę osobę. Asystent nie przejmuje kontroli nad życiem tej osoby.
- Usługa asystencji osobistej jest jednym z elementów deinstytucjonalizacji życia osób z niepełnosprawnościami. Ma zapewniać podstawy do niezależnego życia. Zgodnie z maksymą przyjętą przez sztokholmski Instytut Niezależnego Życia można przyjąć, że **niezależne życie = asystencja osobista + zniesienie barier**.
- We wszystkich formach opieki instytucjonalnej osoby z niepełnosprawnością poddawane są różnego rodzaju kontroli i naciskom ze strony wykonawców tej opieki. Dotyczy to personelu medycznego, pomocniczego, administracji jak i całych instytucji. Przykładem tego może być sytuacja w domach pomocy społecznej (DPS).
- Istnieją alternatywne wobec domów pomocy społecznej formy organizacji wsparcia osób z niepełnosprawnościami. Są nią w szczególności usługi asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością, który wspiera działania tejże osoby, lecz nie stara się za nią decydować, mówić, co jest dla niej lepsze.
- Pracami asystenta kieruje sama osoba z niepełnosprawnością tak, by móc efektywnie pełnić role społeczne i cieszyć się pełnią swoich praw.

- Sprawczość

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- Asystent wzmacnia poczucie sprawczości osoby z niepełnosprawnością, która decyduje kiedy, jak i przez kogo udzielane jest jej wsparcie.
- Asystent nie proponuje gotowych rozwiązań osobie z niepełnosprawnością. Wspiera ją w realizacji podjętych decyzji.
- Ramy samodzielnych decyzji i działania osób z niepełnosprawnością ze wsparciem asystenta osobistego określone są zakresem usług, umieszczonym w kontrakcie pomiędzy osobą z niepełnosprawnością, asystentem i usługodawcą.

- Zakres

Zakres realizowanej usługi określony jest w kontrakcie pomiędzy asystentem, osobą z niepełnosprawnością ewentualnie podmiotem organizującym usługi asystencji osobistej. Warunkiem umieszczenia konkretnych czynności w kontrakcie jest przyjęcie przez asystenta zakresu obowiązków związanych z ich realizacją, a w wypadku zlecenia zarządzania usługą operatorowi zewnętrznemu dodatkowo akceptacja organizatora usług. Usługi asystenckie co do zasady powinny być finansowane z budżetu osobistego - bez dodatkowych nakładów ze strony użytkownika.

- Szacunek

Asystent działa z poszanowaniem praw osoby z niepełnosprawnością, jej bliskich i majątku. Przejawia się to w szczególności poprzez akceptację wyborów i preferencji osoby z niepełnosprawnością, jej stylu życia, przekonań politycznych i religijnych, orientacji seksualnej, rasy, pochodzenia etnicznego, płci, a jednocześnie poprzez nie narzucanie i nie prezentowanie własnych opinii, czy wyborów w powyższym zakresie.

- Dyskrecja

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Asystent zachowuje dyskrecję i nie udziela żadnych informacji dotyczących osoby z niepełnosprawnością, z którą pracuje z wyjątkiem sytuacji działania na jej wyraźne polecenie lub sytuacji uzasadnionych zagrożeniem zdrowia, życia lub majątku tej osoby.

- Dobra wiara

Asystent wykonuje swoje obowiązki zawsze w dobrej wierze. Nie podejmuje działań na szkodę osoby z niepełnosprawnością.

- Komunikacja, współpraca, asertywność

Asystent utrzymuje należyłą, werbalną i niewerbalną, komunikację z osobą z niepełnosprawnością. Wszystkie działania asystenta nastawione są na dobrą współpracę i jak najlepszą realizację wsparcia. Asystent wykazuje się asertywnością - dba o nieprzekraczanie wyznaczonych granic współdziałania. Jednocześnie sygnalizuje brak możliwości dalszego działania w sposób klarowny i z odpowiednim wyprzedzeniem (na przykład przez umówiony sygnał - stop). Przerwanie wykonywanej przez asystenta czynności nie może skutkować narażeniem bezpieczeństwa osoby z niepełnosprawnością.

- Odpowiedzialność

Asystent działa w poczuciu pełnej odpowiedzialności za własne czyny i ich konsekwencje. Podejmuje tylko działania bezpieczne dla osoby z niepełnosprawnością i samego siebie.

Przestrzega zasad bezpieczeństwa i higieny pracy. Przystępuje do pracy tylko po odpowiednim przeszkoleniu. Stosuje się do zasad prawidłowej eksploatacji urządzeń, zapoznaje się z instrukcjami obsługi urządzeń używanych przez osobę z niepełnosprawnością. Zasięga informacji od klienta/ki o specyfice jego/jej funkcjonowania w domu, na ulicy, zachowaniach i reakcjach niestandardowych, przyjmowanych lekach,

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

zwierzętach asystujących i zasadach pracy z nimi oraz innych czynnikach mogących rodzić odpowiedzialność.

- Forma psychofizyczna

Asystent przystępuje do pracy w dobrej formie psychofizycznej. Działa aktywnie w kierunku zachowania właściwej formy. Nie podejmuje działań pod wpływem substancji psychoaktywnych czy też leków ograniczających zdolność kierowania pojazdami mechanicznymi. Pogorszenie stanu zdrowia, złe samopoczucie, w tym w trakcie wykonywanych czynności, zgłasza natychmiast osobie z niepełnosprawnością oraz instytucji organizującej usługi AOON.

- Porządek prawny

Asystent działa wyłącznie w ramach obowiązującego w Polsce porządku prawnego. Brak możliwości wykonania czynności, które w opinii asystenta naruszają porządek prawny, asystent zgłasza osobie z niepełnosprawnością i instytucji organizującej usługi AOON.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

10. Zasady okresowej ewaluacji zadowolenia użytkownika z pracy asystenta oraz narzędzia ewaluacji, w tym metody ewaluacji postępów w zakresie określonych celów jakim służy wsparcie.

- Przedmiotowy zakres ewaluacji wynika z diagnozy potrzeb osoby korzystającej z asystencji osobistej oraz określonych celów, jakim służy wsparcie (ewaluowane jest zadowolenie z uzgodnionego zakresu czynności wykonywanych przez AOON).
- Wszelkie metody ewaluacji są dostosowane do osoby z niepełnosprawnością - dane są gromadzone w taki sposób, aby osoba z niepełnosprawnością mogła w jak największym stopniu samodzielnie, bez udziału osób trzecich, odpowiadać na pytania lub wskazywać odpowiedzi.
- Ewaluacja prowadzona jest bez obecności AOON.
- Osoba przeprowadzająca wywiad powinna mieć kompetencje i doświadczenie umożliwiające jej skuteczną komunikację z konkretną osobą korzystającą z usług AOON np: znajomość PJM, AAC, stosowanie tekstu łatwego, doświadczenie w komunikacji z osobami z niepełnosprawnością intelektualną i w spektrum autyzmu.
- W przypadku dzieci i osób niepełnoletnich ewaluacja prowadzona jest w obecności opiekunki/a.
- Jeśli nie ma możliwości przeprowadzenia ewaluacji bez obecności osób trzecich (np. obecność tłumacza/ki PJM, opiekunki/a), należy szczególnie zadbać o uzyskanie odpowiedzi od osoby korzystającej z AOON tak, aby osoba trzecia nie wypowiadała się za tę osobę.
- Przed przystąpieniem do realizacji badania należy dokładnie wyjaśnić jego przebieg, jakie są cele, odpowiedzieć na wszystkie

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

pytania i wątpliwości, uzyskać świadomą zgodę na udział w badaniu od osoby korzystającej z AOON.

- Ewaluacja składa się z 3 etapów:
 - Pierwszy (ewaluacja ex-ante) pomiar odbywa się wraz z diagnozą, służy określeniu potrzeb oraz wyznaczeniu celów.
 - Kolejne pomiary (ewaluacja on-going) odbywają się w trakcie korzystania z usługi. Ich celem jest sprawdzenie, czy usługa realizowana jest w oczekiwany sposób, czy rzeczywiście odpowiada na potrzeby osoby z niepełnosprawnością i czy realizowane są postawione cele i w rezultacie czy konieczne jest wprowadzenie ewentualnych zmian.
 - Ostatni pomiar (ewaluacja ex-post) realizowany jest na koniec umowy/korzystania z usług konkretnego asystenta osobistego. Jego celem jest kompleksowa ocena realizacji celów, zaspokojenia potrzeb oraz określenie stopnia zadowolenia/satysfakcji z uzyskanej usługi.
 - Pomiędzy poszczególnymi etapami ewaluacji, osoba korzystająca z AOON może zgłosić zastrzeżenia, uwagi do osoby wskazanej przez instytucję organizującą usługę asystencji osobistej.
- Główną techniką gromadzenia danych jest wywiad indywidualny. Jego scenariusz składa się zarówno z pytań zamkniętych oraz pytań otwartych pogłębiających odpowiedzi na pytania zamknięte.
- AOON powinien mieć możliwość oceny współpracy z osobą z niepełnosprawnością. Instytucja organizująca usługę asystencji osobistej wskazuje osobę kontaktową, której AOON może zgłaszać uwagi, zastrzeżenia co do współpracy z osobą z niepełnosprawnością.

Propozycja pytań wywiadu indywidualnego z użytkownikiem usług AOON
[UWAGA! narzędzie powinno być dostosowane do konkretnej osoby z niepełnosprawnością a osoba realizująca wywiad powinna być

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

przeszkolona lub posiadająca doświadczenie w efektywnej komunikacji z osobami z danym rodzajem niepełnosprawności i danymi potrzebami komunikacyjnymi]:

1. Czy ogólnie jest Pan/i zadowolony/a z usług AOON?
 - a. bardzo zadowolona/y
 - b. zadowolona/y
 - c. ani zadowolona/y, ani niezadowolona/y
 - d. niezadowolona/y
 - e. bardzo niezadowolona/y
2. Proszę o wskazanie poziomu Pan/i zadowolenia dla każdej czynności, w której wspiera Pana/ią asystent? [tutaj trzeba mieć formularz diagnozy i do każdej czynności stworzyć opisy - albo słowne, albo obrazkowe]
3. Czy usługa asystencji osobistej była wykonywana zgodnie z umową zawartą z asystentem/trójjstronnym kontraktem?
 - a. tak
 - b. nie
4. Jeśli nie - co odbywało się inaczej? Dlaczego?
5. Czy jest coś, co chciał(a)by Pan/i zmienić w usłudze asystenckiej? Co? Dlaczego?

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

11. Wymagania dla podmiotów prawnych zamierzających świadczyć usługi AOON

Ta część standardu AOON, dla zachowania spójności, została wykonana na podstawie opracowania Budżet osobisty zrealizowanego w ramach niniejszego projektu i ujęta w części “Wymagania i wytyczne dla podmiotów wspierających zarządzanie budżetem osobistym” (Orylski i in., 2020).

Przyjęto taką metodykę działania ze względu na to, że asystencja osobista jest jedną z usług przewidzianych do finansowania z budżetu osobistego, którego dotyczy wspomniane opracowanie. Dodatkowo posłużono się informacjami i wnioskami zawartymi w opracowaniu szczegółowym z kamienia milowego 1 dotyczącego analizy sześciu krajów Europejskich, w których funkcjonuje asystencja osobista (Besowski i Orylski, 2021).

Asystencja osobista jako rozwiązanie systemowe w Polsce jest zupełnym novum. Dotychczasowe rozwiązania, tak zwane projektowe, w znacznym stopniu odbiegały od standardów i wymogów narzuconych definicją asystencji osobistej zawartą w Komentarzu generalnym nr 5 Komitetu ONZ ds. praw osób z niepełnosprawnościami. Z opracowania zbiorczego na temat asystencji osobistej z etapu analiza - kamień milowy numer 1 (Besowski i Orylski, 2021) wynika, że do tego stopnia te rozwiązania miały się z istotą asystencji osobistej ujętej w definicji, iż w niektórych wypadkach nawet trudno uznać je za rozwiązania, które mogą nosić nazwę “asystencja osobista”. Rzeczywisty charakter i cel AOON wynikają wprost z artykułu 19 Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych oraz Komentarza generalnego nr 5.

Jedną z grup interesariuszy, która będzie włączona w proces tworzenia systemu wsparcia w modelu prawo człowieka niepełnosprawności, zapewniającym wyrównywanie szans, będą podmioty wspierające osoby z niepełnosprawnością, wymagające wsparcia w zarządzaniu budżetem osobistym w części przeznaczonej na asystencję osobistą, a także oferujące usługi asystencji osobistej poprzez zatrudnionych asystentów.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Wśród podmiotów mogących świadczyć usługi AOON bez wątpienia powinny się znaleźć:

8. organizacje pozarządowe,
9. Centra Usług Społecznych,
10. gminy lub jednostki organizacyjne im podległe;
11. podmioty ekonomii społecznej, w szczególności prowadzone przez same osoby z niepełnosprawnością, które rozwinęły swoją działalność od samoobsługi swoich budżetów osobistych w zakresie AOON do usługowego świadczenia wsparcia w tym zakresie;

Wśród autorek i autorów niniejszego standardu nie ma zgody co do zasadności umożliwienia świadczenia usług AOON również przez podmioty komercyjne. W tym gronie większość jest przeciwna wspomnianemu rozwiązaniu z uwagi na ryzyko niskiej jakości usług świadczonych przez te podmioty i braku faktycznej kontroli nad ich działalnością. Obawy te podziela część ekspertów zagranicznych, z którymi prowadzono konsultacje podczas przygotowywania niniejszego standardu. Zdaniem dwóch ekspertów, należy umożliwić stosowną działalność podmiotów komercyjnych w tym zakresie, zwłaszcza podmiotów zarządzanych bezpośrednio przez samych użytkowników AOON i/lub asystentów. Dopuszczając podmioty komercyjne do świadczenia usług AOON należy mieć pewność, iż - mimo charakteru swojej działalności nastawionego na zysk - będą one realizować ww. Usługi zgodnie z KPON i KG 5 do KPON. Być może omawianą tu możliwość należy wprowadzić dopiero po ustaniu pewnego moratorium (np. 3 lata), które pozwoli ocenić jej zasadność na tle kształtującego się dopiero systemu organizacji i realizacji usług AOON oraz rynku tych usług. Omawiana tu kwestia z pewnością wymaga dalszych analiz w tym zakresie, w tym konsultacji społecznych.

Podmiot prawny świadczący usługi AOON musi zatrudnić osobę pełniącą obowiązki koordynatora usług AOON przy obsłudze powyżej pięciu użytkowników. Na każdych kolejnych 10 użytkowników AOON musi przypadać jeden koordynator. Szczegółowe informacje na temat zakresu

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

obowiązków oraz wymaganych kwalifikacjach i kompetencjach koordynatorów usług AOON znajdują się w rozdziale 11 niniejszego opracowania.

Koordynator asystencji osobistej powinien ukończyć szkolenie oraz uzyskać certyfikat. Docelowo koordynator powinien zostać również wpisany do rejestru dostępnego publicznie.

Kwalifikacje oraz proces certyfikacji powinny zostać zawarte w ramach Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji (ZSK), w ramach kwalifikacji na poziomie 4.

Podmioty mogące świadczyć usługi AOON powinny zapewnić (obligatoryjnie przy wniosku ze strony użytkownika) osobom korzystającym z AOON usługi doradztwa wzajemnego (peer counseling) prowadzone przez konsultantów. Konsultantem powinna być osoba z niepełnosprawnością, która sama ma doświadczenie w korzystaniu z AOON i budżetu osobistego. Ponadto konsultanci powinni być przeszkoleni, by udzielać skutecznie i profesjonalnie porad tym zakresie.

Osoby prowadzące ww. Doradztwo powinny posiadać przygotowanie w zakresie:

- Komunikacji
- Możliwości sfinansowania różnych potrzeb w zakresie usługi AOON i budżetu osobistego
- Umiejętności związane z prowadzeniem uproszczonej rachunkowości i obsługi oprogramowania rozrachunkowego.
- Zasad przyznawania/rozliczania budżetu osobistego oraz zarządzania nim, zgodnie z obowiązującymi przepisami, zasadami i regułami
- Znajomości Konwencji Praw osób niepełnosprawnych oraz celu przyznawania budżetu osobistego.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Docelowo doradztwo wzajemne (peer counseling) w zakresie asystencji osobistej powinno zostać zawarte w ramach Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji.

Szereg kosztów generowanych w czasie obsługi tego zadania jest również uwzględnianych przy wyliczaniu kwot należnych z tytułu asystencji osobistej w budżecie osobistym.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

12. Wytyczne dla usługodawców usług AOON w zakresie organizacji i koordynacji usług

Usługodawca jest pracodawcą dla asystentów pracujących pod merytorycznym kierownictwem i według instrukcji użytkowników AOON, którzy z tych usług korzystają. Usługodawca pełni wobec asystentów wszystkie przewidziane prawem obowiązki pracodawcy. Z uwagi na stabilność zatrudnienia oraz dbanie o jakość usług rekomendujemy zatrudnianie asystentów w oparciu o umowę o pracę. Cywilnoprawne formy współpracy z asystentami należy ograniczać do minimum.

Funkcja nadzorcza usługodawcy wobec asystentów, których zatrudnia, służyć ma maksymalizacji kontroli sprawowanej przez użytkownika usług AOON nad ich organizacją i realizacją. Przed rozpoczęciem działalności w zakresie realizowania usług AOON, usługodawca powinien:

- zbadać swoje realne możliwości świadczenia usług - jakimi zasobami asystentów dysponuje, jaka jest ich dyspozycyjność;
- zapewnić zasoby techniczne umożliwiające koordynację usług AOON - dostępny dla osób z niepełnosprawnościami lokal, szybkie łącze internetowe, telefon w biurze, ew. telefony komórkowe do dyspozycji asystentów, zapewnianie dostępności cyfrowej oraz informacyjno-komunikacyjnej;
- określić zasięg terytorialny świadczenia usług;
- stworzyć bazę asystentów osobistych mieszkających we wszystkich miejscowościach w danym zasięgu lub mających realne możliwości dojazdu tam, jednakże musi istnieć możliwość zaangażowania asystenta spoza bazy, stosownie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami;
- określić liczbę osób z niepełnosprawnościami, na rzecz których może świadczyć usługi AOON, w tym w trybie 24h i podwojonych usług;

1. Posiadać możliwości (kadrowe i organizacyjne) prowadzenia szkoleń dodatkowych dla asystentów OzN i koordynatorów usług AOON w zakresie wynikającym z realizacji usług AOON;

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

2. Posiadać możliwości (kadrowe i organizacyjne) prowadzenia superwizji dla asystentów OzN i koordynatorów usług AOON w wymiarze co najmniej 1 godziny miesięcznie.

Jeśli usługodawca planuje świadczenie usług AOON także dla osób potrzebujących bardziej intensywnego i/lub kompleksowego wsparcia w zakresie usług AOON i/lub wsparcia w podejmowaniu decyzji (zob. Zakres podmiotowy w niniejszym opracowaniu) powinien spełniać bardziej restrykcyjne warunki w zakresie kwalifikacji i doświadczenia zarówno asystentów, jak i koordynatorów. Podejmując współpracę z użytkownikami AOON wskazanymi w poprzednim zdaniu asystenci i koordynatorzy powinni legitymować się minimum trzyletnim udokumentowanym doświadczeniem we wspieraniu OzN z grup wskazanych powyżej lub – alternatywnie - tytułem zawodowym minimum licencjata w zakresie pedagogiki specjalnej i minimum rocznym doświadczeniem w zakresie wskazanym powyżej. Rekomendujemy aby do doświadczenia, o którym tu mowa zaliczać również pracę wolontariacką i/lub wspieranie członka rodziny bądź innej osoby bliskiej w codziennym funkcjonowaniu.

Usługodawca musi stworzyć użytkownikowi AOON realne możliwości wyboru asystenta (-ów) do współpracy. Musi być przygotowany merytorycznie do prowadzenia doradztwa dla osób dokonujących tego wyboru. Usługodawca gwarantuje asystentowi wynagrodzenie także za czas pracy, w którym dojeżdża do osoby z niepełnosprawnością, czeka na nią. Bycie “w gotowości do wsparcia” stanowi ważny aspekt pracy asystenta.

Warunki współpracy między usługodawcą, osobą z niepełnosprawnością i asystentem osobistym określa kontrakt trójstronny, który powinien m.in. określać indywidualny zakres czynnościowy usług AOON, miesięczną liczbę godzin usług pozostającej do dyspozycji użytkownika. Proponowany wzór kontraktu jest załącznikiem nr 2 do niniejszego opracowania.

Indywidualny zakres czynnościowy usług AOON służyć ma przeciwdziałaniu wykorzystywania asystenta przez osobę z niepełnosprawnością, zlecania mu zadań nie należących do kompetencji

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

asystenta, traktowania „jak służącego”. Zakres ten powinien być jednak traktowany elastycznie, zwłaszcza po zakończeniu wstępnego etapu współpracy osoba z niepełnosprawnością - asystent. Należy zagwarantować możliwość modyfikacji tego zakresu stosownie do zmieniających się potrzeb osoba z niepełnosprawnością, czy sytuacji życiowej. Preferowana jest konsensualna forma dokonywania zmian w tym zakresie - jeśli nie ma rozbieżności między osobą z niepełnosprawnością a asystentem zmiany te nie muszą być dokonywane na piśmie i nie wymagają akceptacji usługodawcy.

Usługodawca wspiera użytkownika usług AOON w sprawowaniu kontroli nad pracą asystenta, zgodnie z KG nr 5. Usługodawca interweniuje w sytuacji zgłoszonych przez osobę z niepełnosprawnością nieprawidłowości w pracy asystenta. Usługodawca umożliwia użytkownikowi AOON zmianę asystenta z zachowaniem terminów określonych w trójstronnym kontrakcie.

Usługodawca nie może podejmować decyzji w sprawie organizacji i realizacji usług AOON bez wiedzy i zgody osoby z niepełnosprawnością, która z tych usług korzysta, co wynika wprost z KG 5.

Asystenci powinni mieć funkcjonalną znajomość języka polskiego w mowie, pożądana jest również znajomość języka polskiego w piśmie.

Usługodawca powinien mieć faktyczną możliwość prowadzenia szkolenia ogólnego i doszkalania AOON, którzy u niego pracują.

W celu zapewnienia wysokiej jakości usług AOON, usługodawca powinien zatrudnić koordynatora lub koordynatorów. Ich liczba powinna być proporcjonalna do liczby użytkowników - przyjęcie określonego przelicznika.

Kompetencje i kwalifikacje koordynatora usług AOON:

Kwalifikacje koordynatora AOON powinny być skodyfikowane w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (na 4 poziomie kwalifikacji). Wśród kompetencji i kwalifikacji koordynatora AOON znajdują się (traktowane łącznie):

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

-minimum trzyletnie udokumentowane doświadczenie w pracy bezpośrednio z osobami z niepełnosprawnością (pożądane jako AOON) lub korzystanie z AOON (w wymiarze minimum 30 godzin miesięcznie) przez minimum 1 rok ;

-minimum roczne udokumentowane doświadczenie w koordynowaniu pracy (zawodowej lub wolontariackiej) zespołów powyżej 5 osób (pożądane w koordynacji pracy zespołów świadczących bezpośrednie wsparcie dla OzN)

-umiejętność komunikacji werbalnej w języku polskim i za pomocą innego kanału (np: AAC, PJM);

-wykształcenie minimum średnie (pożądane wyższe na poziomie licencjatu lub wyższym)

W ramach swojej pracy koordynator AOON pozostaje w bieżącym kontakcie z użytkownikami i asystentami. Koordynator musi być dostępny telefonicznie, mailowo, opcjonalnie także za pośrednictwem mediów społecznościowych lub osobiście w siedzibie usługodawcy we wszystkich dniach i godzinach gdy korzystający z usług danego usługodawcy użytkownicy AOON faktycznie korzystają z tych usług. Pożądane jest aby co najmniej 1 koordynator pracujący dla danego usługodawcy był dostępny dla użytkowników w trybie 24/7, także w dni ustawowo wolne od pracy. Dlatego prace koordynatorów powinny być realizowane w trybie zmianowym. Koordynator musi w razie potrzeby podejmować interwencje w miejscach realizacji usług AOON, w tym w miejscach zamieszkania ich użytkowników. Dlatego też powinien mieć możliwość szybkiego poruszania się w obrębie obszaru objętego działaniem usługodawcy. Jeśli użytkownik usług AOON pełni rolę bezpośredniego pracodawcy dla asystenta interwencje o których mowa wcześniej powinien podejmować reprezentant podmiotu wspierającego użytkownika AOON w zarządzaniu tymi usługami, a jeśli użytkownik z takiego wsparcia nie korzysta – uprawniony pracownik PCPR.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

13. Asystencja osobista a inne formy wsparcia

Poniżej zawarto wybrane zależności między asystencją osobistą osób z niepełnosprawnością a innymi formami wsparcia, zarówno opracowywanymi w ramach projektu, jak i istniejącymi w regulacjach prawnych:

- Asysta prawna jako element systemu wspieranego podejmowania decyzji.

Asystencja osobista i asysta prawna to dwa rozłączne instrumenty wsparcia osób z niepełnosprawnościami. Asystent osobisty nie powinien pełnić funkcji asystenta prawnego. Asystent osobisty może wspierać osobę z niepełnosprawnością w kontaktach z urzędnikami i instytucjami, ale nie może wspierać jej w podejmowaniu decyzji w zakresie dedykowanym asystentowi prawnemu. Asystent prawny może w imieniu osoby z niepełnosprawnością ustalić zakres czynności wykonywanych przez asystenta osobistego oraz podpisać kontrakt trójstronny w imieniu OzN. Przy ustalaniu tego zakresu asystent prawny musi wziąć pod uwagę wiedzę na temat funkcjonowania i potrzeb życiowych osoby z niepełnosprawnością dostarczoną przez opiekuna faktycznego oraz osoby najbliższe.

- Usługi opiekuńcze.

W przypadku pełnego wdrożenia usług AOON nie będzie potrzeby realizacji usług opiekuńczych dla użytkowników AOON, a w wypadku braku górnej granicy wieku dla nich – dla wszystkich OzN. Wszystkie obowiązki osoby realizującej obecnie usługi opiekuńcze wpisują się w zakres obowiązków asystenta osobistego OzN.

- Specjalistyczne usługi opiekuńcze (SUO), w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Zawierają one elementy terapeutyczne dotyczące m.in. usprawniania, nauki wykonywania czynności dnia codziennego oraz czynności, które mogą być wpisane w zakres obowiązków asystenta osobistego OzN. Dlatego usługę tę należy rozdzielić na dwie

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

odrębne: usługę AOON oraz np. specjalistyczną usługę terapeutyczną, która może być realizowana w placówce dziennej aktywności lub w miejscu zamieszkania osoby z niepełnosprawnością. Specjalistyczne usługi terapeutyczne docelowo również finansowane powinny być z budżetu osobistego osoby z niepełnosprawnością. Obie usługi powinny być dla użytkownika świadczone nieodpłatnie.

- Czynności okołomedyczne.

Asystent osobisty OzN musi mieć również możliwość wykonywania czynności okołomedycznych: cewnikowanie, podawanie insuliny, karmienie dojelitowe poprzez PEG i inne, po odpowiednim przeszkoleniu. Brak takich uprawnień i odpowiedniego przygotowania asystentów prowadził będzie do dyskryminacji osoby z niepełnosprawnością w dostępie do usług AOON ze względu na stan zdrowia lub w przypadku faktycznej realizacji czynności okołomedycznych narażać na niebezpieczeństwo zarówno użytkownika, jak i asystenta osobistego.

- Opieka wytchnieniowa.

Asystencja osobista, realizowana przez asystenta, który nie jest osobą bliską świadczącą stałe, obciążające wsparcie nieformalne w stosunku do danej osoby z niepełnosprawnością, realizuje jednocześnie cele wytchnieniowe w stosunku do osób bliskich osoby z niepełnosprawnością. Z tego powodu systemowe i powszechne wdrożenie asystencji osobistej, dostępnej również dla osób wymagających intensywnego, w tym całodobowego wsparcia, znacznie zredukuje potrzeby korzystania z usług opieki wytchnieniowej dla osób z niepełnosprawnościami (przede wszystkim ograniczając je do zakresu interwencyjnego/kryzysowego oraz w stosunku do dzieci z niepełnosprawnościami).

Wskazany kierunek relacji między rozwijaną systemowo asystencją osobistą a opieką wytchnieniową wynika również z art. 19 i 27

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych oraz z Komentarza generalnego nr 5 Komitetu ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami.

Jednocześnie należy zauważyć, że coraz szersza realizacja asystencji osobistej nie stoi w sprzeczności z rozwojem wsparcia wytchnieniowego, wykraczającego poza ramy samej opieki wytchnieniowej.

- Mieszkalnictwo wspomagane.

Są niezbędnym elementem realizacji procesu deinstytucjonalizacji usług społecznych i przejścia z opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności. Organizator usługi musi brać pod uwagę potrzeby osób z niepełnosprawnością sprzężoną wymagających intensywnego wsparcia, również całodobowego. Odpowiedni zakres i skala wsparcia tych osób zagwarantuje im możliwość życia i rozwoju w lokalnej społeczności.

Usługa ta może być realizowana w formule przekazania osobie z niepełnosprawnością dostępnej lub adaptowalnej infrastruktury mieszkaniowej uzupełnionej usługą asystencji osobistej. Każda osoba mieszkająca w mieszkaniu wspomagany powinna mieć również pełny i nieograniczony dostęp do innych usług realizowanych w ramach systemu pomocy społecznej, włączenia społecznego, aktywności zawodowej, edukacji, opieki zdrowotnej i rehabilitacji. Uwzględniając indywidualne potrzeby osób z niepełnosprawnością, usługa mieszkań wspomaganych dostępna powinna być w formie mieszkań indywidualnych lub grupowych z uwzględnieniem wszystkich zasad wynikających z KG nr 5 oraz z idei Niezależnego Życia.

W przypadku realizacji tej usługi w formule Wspomaganych Społeczności Mieszkaniowych, usługi AOON powinny być realizowane na takich samych zasadach, jak dla OzN mieszkających samodzielnie bądź z bliskimi. Wdrożenie w tej formule usługi mieszkaniowej

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

spowoduje odstąpienie od formuły mieszkań chronionych na rzecz świadczenia niezależnych od siebie usług tj. dostępu do odpowiednio dostosowanego mieszkania oraz dostępu do usług AOON adekwatnie do potrzeb mieszkańca.

Dzięki wprowadzeniu regulacji ustawowych i instrumentów finansowych wspierających rozwój mieszkań wspomaganych w każdej gminie, stanowić one będą wraz z usługą AOON realną alternatywę dla zamieszkania osób z niepełnosprawnościami (zwłaszcza z niepełnosprawnością intelektualną, sprzężoną, osób z problemami zdrowia psychicznego) w instytucjach opieki całodobowej (m.in. domy pomocy społecznej, zakłady opiekuńczo-lecznicze, zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze). Usługa mieszkalnictwa wspomagane realizowana będzie komplementarnie z usługą AOON, tak by zapewnić użytkownikom jak największą możliwość samostanowienia oraz wyboru miejsca i zakresu otrzymywanego wsparcia.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

14. Zasady finansowania asystencji osobistej

Ponieważ jako zasadę generalną przyjęto w ramach niniejszego projektu, że asystencja osobista będzie finansowana z budżetu osobistego zasady finansowania asystencji osobistej wynikają wprost z opracowania Budżet osobisty (Orylski i in., 2018). W szczególności wykorzystane tu będą informacje zawarte w rozdziałach Źródła finansowania budżetu osobistego oraz Zarządzanie budżetem osobistym.

Ponadto wykorzystane zostały informacje, wnioski i rekomendacje z kamienia milowego nr 1, z raportów szczegółowych dotyczących asystencji osobistej, a w szczególności z zasady finansowania asystencji osobistej z rozdziału Słownia, z raportu na temat sytuacji w sześciu wybranych krajach europejskich (Besowski i Orylski, 2021).

Informacje te zostały częściowo już wykorzystane przy opracowaniu innych rozdziałów tego standardu asystencji osobistej, takich jak: Sposoby zarządzania usługą asystencji osobistej przez użytkownika i inne.

Po opracowaniu planu wsparcia i obliczeniu liczby niezbędnych godzin AOOD przez członków komisji wykonującej analizę potrzeb użytkownika, komisja składa raport do wybranego przez użytkownika PCPR lub CUS, gdzie następuje obliczenie, według obowiązujących urzędowych stawek, wszystkich elementów kosztów asystencji osobistej. Wynik kalkulacji powinien być przedstawiony do zatwierdzenia użytkownikowi. Po uzyskaniu akceptacji jednostka obliczająca przekazuje stosowne informacje do podmiotu finansującego, którym docelowo powinno być Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób z Niepełnosprawnościami zarządzające odpowiednią częścią budżetu państwa, z tytułem budżet osobisty i zgodnie z ustawą o finansach publicznych art. 124 umieszczonym w grupie „Świadczenia na rzecz osób fizycznych”.

Po weryfikacji Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób z Niepełnosprawnościami udostępnia informacje w postaci promesy użytkownikowi.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Na tej podstawie użytkownik albo sam organizuje zatrudnienie asystentów osobistych i zarządza ich pracą albo zwraca się do określonych wcześniej podmiotów z wnioskiem o wsparcie w zarządzaniu tymi usługami lub korzysta z usług dostarczanych mu przez gminę lub podmiot ekonomii społecznej. Gdy użytkownik sam zarządza usługą, to zawiera umowy z asystentami prowadzi rejestr czasu ich pracy. Gdy rozliczenie miesięczne wykazuje mniejszą kwotę niż przyznana w promesie, niewykorzystane środki mogą być rozliczane w okresach następnych, maksymalnie do 3 miesięcy.

Do czasu systemowego wdrożenia w Polsce budżetu osobistego, asystencja osobista powinna być finansowana na dotychczasowych zasadach – m.in. z Funduszu Solidarnościowego, PFRON, jednostek samorządowych i środków Unii Europejskiej. Środki finansowe na realizację AOON powinny być sukcesywnie zwiększane, tak aby umożliwić użytkownikom AOON korzystanie z niej w trybie całorocznym i w wymiarze adekwatnym do indywidualnych potrzeb.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

15. Podsumowanie

Usługi asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami stanowią warunek niezbędny i konieczny dla prowadzenia przez nie niezależnego życia. Niniejszy dokument zaprezentował ogólne i szczegółowe wytyczne standardu usługi AOON, opartej o najlepsze wzorce międzynarodowe (m.in. Szwecja, Słowenia, Finlandia). Kluczowe jest jednak to, że zakres czynności oraz sposób realizowania usługi powinien być każdorazowo ustalany przez osobę z niepełnosprawnością. To ona ma sprawować kontrolę i nadzór nad świadczeniem usługi i to ona ma decydować czego potrzebuje.

Usługa asystencji osobistej w tym rozumieniu musi stanowić bezpośrednie wdrożenie art. 19 Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami, jak również spełniać wymagania zawarte w Komentarzu generalnym nr 5 Komitetu ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami.

Pełne, systemowe wdrożenie standardu asystencji osobistej zawartej w niniejszym Standardzie stanowić będzie fundament dla realizacji niezależnego życia osób z różnymi niepełnosprawnościami w Polsce.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

16. Pytania i odpowiedzi (FAQ)

- **Kim jest asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością?**

To wybrana przez osobę z niepełnosprawnością osoba wspierająca ją w życiu codziennym w zakresie i w sposób określony przez samą OzN lub z odpowiednim wsparciem. Asystencja osobista stanowi narzędzie umożliwiające niezależne życie.

- **Czym różni się rola asystenta osobistego OzN od roli innych zawodów pomocowych?**

Asystent osobisty w odróżnieniu od innych zawodów pomocowych wypełnia wolę osoby z niepełnosprawnością, nie sprawując kontroli ani nad osobą, ani nad jej życiem. Asystent osobisty pracuje pod kierownictwem osoby z niepełnosprawnością i nie narzuca jej swojej woli. Istotna jest tutaj odpowiedzialność za podejmowanie decyzji. Ponosi ją osoba z niepełnosprawnością, a nie asystent.

Dobrze obrazuje to poniższy cytat ze strony Fundacji “Zdrowie jest najważniejsze”:

“To, że potrzebuję kogoś drugiego do tego, abym został umytym, nakarmionym, czy nawet zrozumianym w komunikacji werbalnej, nie może czynić mnie gorszym od innych. Osoby pełnosprawne, aby zjeść śniadanie czy umyć przed lub po nim zęby, wykorzystują własne ręce. Ja natomiast potrzebuję do tego rąk drugiej osoby. Kluczowe jest to, czyje są to ręce – opiekuna czy asystenta. Opiekun bowiem może zdecydować, że umyje mi zęby po śniadaniu, natomiast asystent robi to wtedy, kiedy ja będę tego chciał. Opiekun położy mnie do łóżka o 22:00, asystent robi to na moje polecenie, nawet o piątej nad ranem. Opiekun może wyrazić swoją dezaprobatę, że z kimś się spotykam. Asystent natomiast musi pomóc mi wziąć udział w spotkaniu, w moim domu lub poza nim, nawet gdyby miała to być randka z trzema kobietami naraz.”

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- **Jaka jest różnica między Asystentem osobistym osoby niepełnosprawnej a Asystentem osoby niepełnosprawnej?**

Asystent osoby niepełnosprawnej ułatwia tej osobie wykonywanie czynności dnia codziennego, pomaga jej w uzyskaniu jak największej samodzielności oraz współpracuje z instytucjami i organizacjami społecznymi w celu zapewnienia optymalnych warunków do samodzielnej egzystencji. Wspiera osoby z niepełnosprawnościami w realizacji programu rehabilitacji społecznej i zawodowej. Zadaniem asystenta jest „udzielanie pomocy i organizowanie wsparcia osobie niepełnosprawnej”.

Zadania zawodowe asystenta osoby niepełnosprawnej to:

- a. współtworzenie programów rehabilitacji i pomocy osobie niepełnosprawnej,
- b. doradzanie w zakresie usług medycznych, rehabilitacyjnych, przekwalifikowania zawodowego, kontaktów społecznych, usług kulturalnych, rekreacji i integracji ze środowiskiem,
- c. diagnozowanie warunków życia i dążenie do usuwania wszelkiego typu barier (psychologicznych, społecznych, architektonicznych, komunikacyjnych itp.),
- d. pobudzanie aktywności osoby niepełnosprawnej, jej rodziny oraz najbliższego otoczenia celem udzielania jak najefektywniejszej pomocy,
- e. planowanie, kontrolowanie, ocenianie indywidualnego programu, planu pomocy osoby niepełnosprawnej,
- f. włączanie osoby niepełnosprawnej w programy instytucji i placówek świadczących usługi rehabilitacyjne,
- g. współpraca z mediami ułatwiająca poszukiwanie sponsorów i sojuszników w działaniach na rzecz osób niepełnosprawnych.

Usługi asystenta osoby niepełnosprawnej mają charakter sformalizowany i zostały z góry określone, a użytkownik nie ma wpływu na wybór asystenta. Asystentem osoby niepełnosprawnej zostaje się po ukończeniu

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

szkoły policealnej o tym kierunku. Tymczasem asystent osobisty OzN to nie zawód tylko profesja. Możliwość wykonywania takiej pracy nie jest uzależniona od ukończenia określonego poziomu ani kierunku wykształcenia.

W przypadku usługi asystenta osobistego, zakres tej usługi reguluje umowa zawarta pomiędzy tym asystentem a osobą z niepełnosprawnością. Użytkownik może potrzebować asystenta tylko podczas zakupów, wyjścia do kina czy na spacer, zaś dla osoby niewidomej asystent będzie przewodnikiem i lektorem. To osoba z niepełnosprawnością, decyduje kiedy i do jakich czynności potrzebuje asystenta.

Czy asystentem może być członek najbliższej rodziny np. matka, ojciec lub brat, siostra?

Istotą usługi AOON jest umożliwienie osobie z niepełnosprawnością uniezależnienia się od decyzji innych osób, które mogą mieć wpływ na jej życie i jej wybory. Pełnienie roli AOON przez rodziców, rodzeństwo lub innych członków rodziny jest możliwe przy wyraźnej i dobrowolnej zgodzie zarówno ze strony osoby z niepełnosprawnością jak i danego członka rodziny. Jednocześnie należy mieć na uwadze, że pełnienie roli asystenta osobistego oraz użytkownika AOON może być trudne z racji na znacząco odmienny charakter relacji “asystent osobisty - osoba z niepełnosprawnością” a “członek rodziny - osoba z niepełnosprawnością”. Ponadto w takiej sytuacji dany członek rodziny nie może skorzystać z funkcji wytchnieniowej, którą usługa asystencji osobistej może ze sobą nieść. Jednocześnie niektóre sytuacje, szczególnie biorąc pod uwagę ograniczony zakres dostępności asystencji osobistej, mogą niejako wymuszać skorzystanie ze wsparcia członków rodziny np. okazjonalne wsparcie w nocy.

Podsumowując, pełnienie funkcji asystenta osobistego przez członka rodziny powinno być brane pod uwagę, gdy pełnienie tej funkcji przez inną osobę będzie niemożliwe lub trudne do realizacji.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- **Kto określa zakres czynności wykonywanych przez AOON?**

Zakres czynności oraz sposób ich wykonania określa każdorazowo osoba korzystająca z usługi asystencji osobistej, na podstawie autodiagnozy. Osoba korzystająca z AOON przygotowuje asystenta do pełnienia tej usługi i nadzoruje jej wykonanie.

- **Kto opłaca usługi AOON?**

Docelowo usługi AOON mają być finansowane z budżetu osobistego użytkownika. Dla osoby z niepełnosprawnością usługi AOON są nieodpłatne.

- **Co zrobić, aby uzyskać usługę asystencji osobistej?**

Potrzebę uzyskania wsparcia AOON trzeba zgłosić do Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie lub Centrum Usług Społecznych. Następnie podczas indywidualnej konsultacji przeprowadzona zostanie autodiagnoza potrzeb. W formularzu autodiagnozy należy określić, w jakich czynnościach oraz w jakim wymiarze czasowym potrzebne jest osobie z niepełnosprawnością wsparcie. Na tej podstawie Komisja podejmuje decyzję o niezbędnej ilości godzin usług AOON. Następnie użytkownik dokonuje wyboru czy zatrudni AOON samodzielnie czy za pośrednictwem innego usługodawcy, z którym podejmie współpracę i podpisze trójstronny kontrakt: osoba z niepełnosprawnością - AOON - usługodawca.

W przypadku wyboru przez użytkownika realizacji AOON przez podmiot publiczny – odbywa się ona na poziomie gminy.

- **Kto wybiera asystenta osobistego?**

Asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością wybiera sam użytkownik w zależności od jego indywidualnych potrzeb, a w przypadku

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

dzieci z niepełnosprawnościami – rodzic lub opiekun prawny, jednakże biorąc pod uwagę zdanie i preferencje dziecka z niepełnosprawnością.

To sama osoba z niepełnosprawnością może być pracodawcą i usługobiorcą. Ma również prawo wybierać spośród kandydatów zapisanych w odpowiedniej bazie danych, zatrudniać i zwalniać według własnego uznania.

- **Kto określa zakres czynności asystenta osobistego?**

Zakres czynności określony jest przez osobę z niepełnosprawnością oraz AOON i zapisany jest w kontakcie. Jednak gdy użytkownik ma problemy komunikacyjne, poznawcze lub z jakiegokolwiek powodu nie jest w stanie samodzielnie i skutecznie wyartykułować swoich potrzeb, do określenia zakresu czynności doprosić można opiekunów faktycznych, terapeutów oraz osoby z najbliższego kręgu wspierającego osobę z niepełnosprawnością.

- **Czy asystencja osobista obejmuje czynności pielęgnacyjne i higieniczne np. mycie, pomoc w toalecie itd.?**

Tak. Asystencja osobista obejmuje wsparcie przy czynnościach związanych z higieną osobistą: zmiana pieluchomajtek, wymiana podkładow higienicznych i podpasek. W ramach takiego wsparcia mieści się również odpowiednie ułożenie lub zmiana pozycji podczas snu, prowadzenie gospodarstwa domowego oraz poruszanie się poza mieszkaniem, dostęp do dóbr kultury czy załatwianie spraw urzędowych.

- **Czy osoba z niepełnosprawnością intelektualną może skorzystać z asystenta osobistego?**

Każda osoba z niepełnosprawnością ma prawo do usługi AOON. Niepełnosprawność intelektualna nie wyklucza użytkownika z dostępu do

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

tej usługi. Jednak w programie szkolenia AON należy zwrócić uwagę na specyfikę tej niepełnosprawności i wiążące się nią szczególne potrzeby.

- **Kto określa czynności i czas pracy asystenta osobistego gdy korzysta z niej osoba ubezwłasnowolniona?**

Co do zasady osoba z niepełnosprawnością samodzielnie określa zakres czynności AON. Jednak w przypadku osoby ubezwłasnowolnionej (do czasu wdrożenia systemu wspieranego podejmowania decyzji) kontrakt w jej imieniu formalnie podpisuje opiekun prawny. Ustalanie zakresu i treści kontraktu powinno się to jednak odbywać z maksymalnym możliwym udziałem ze strony samego użytkownika, w tym z wykorzystaniem AAC i tekstu łatwego do czytania i zrozumienia. Należy zachować szczególną uwagę, aby zakres czynności odpowiadał rzeczywistym potrzebom osoby z niepełnosprawnością, które mogą być wyrażane w sposób niewerbalny np. za pomocą gestów, mimiki, symboli, dźwięków, rysunków itp.

- Czy asystent osobisty jest jednocześnie przewodnikiem osoby głuchoniewidomej?

Usługi asystencji osobistej dla osoby głuchoniewidomej mają szerszy zakres niż usługi przewodnika osoby głuchoniewidomej. Asystent osobisty powinien mieć cechy i kompetencje przewodnika, ale również wspierać OzN w uzgodnionych czynnościach życia codziennego.

Asystent osobisty osoby głuchoniewidomej odgrywa też ważną rolę w opisywaniu świata, reakcji otoczenia itp, ponieważ osoba głuchoniewidoma nie ma dodatkowej kontroli nad tym, jak zachowują się ludzie wokół niej, jak reagują. Asystent osobisty powinien o tym informować osobę korzystającą z asystencji.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Załącznik 1. Moduł szkolenia w zakresie świadczenia usług przez świadczeniodawcę

Pracownicy usługodawców świadczących usługi AOON, którzy nie są asystentami, lecz są odpowiedzialni za koordynację i/lub rozpoznanie potrzeb użytkowników usług i/lub monitorowanie jakości usług AOON również powinni ukończyć stosowne szkolenie. Punktem wyjścia do przekazywanych treści powinno być rozumienie istoty usług AOON w świetle art. 19 KPON i KG 5.

Charakter pracy asystenta należy ukazać w szerszym kontekście praw osób z niepełnosprawnością, jako praw człowieka. Należy omówić kodeks etyczny asystenta. Warto też poprowadzić dyskusję dotyczącą etycznych aspektów pracy koordynatora usług oraz etyki korzystania z usług AOON. Scharakteryzowania wymaga dysponowanie przez użytkowników usług budżetem osobistym, zwłaszcza środkami przekazywanymi w formie płatności bezpośrednich. Uczestnicy szkolenia muszą poznać zasady i narzędzia monitorowania jakości usług AOON. Omówienia wymagają sytuacje trudne w relacji osoba z niepełnosprawnością - asystent oraz możliwe sposoby ich rozwiązania.

Program szkolenia:

- asystencja osobista w świetle Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, Komentarza generalnego nr 5 Komitetu ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami oraz wartości Niezależnego Życia (4h);
- etyka pracy asystenta, sposób realizacji usługi AOON i praca koordynatora usług AOON (4h);
- monitorowanie usług AOON przez koordynatora usług (3h);
- korzystanie z asystencji osobistej w ramach budżetu osobistego (1h)
- sytuacje trudne w relacji osoba z niepełnosprawnością - asystent, wspomaganie ich rozwiązywania przez koordynatora oraz rola superwizji (4h).

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

W wariantcie przejściowym, dopóki koordynatorzy usług AOON nie będą przyjmowani do pracy na tym stanowisku po ukończonych szkoleniach zewnętrznych, rekomendujemy aby opisywane tu szkolenie zawierało ponadto następujące moduły:

- podstawy AAC (5h);
- podstawy PJM (5h);
- zarządzanie czasem (3h);
- zarządzanie zespołem (5h);

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Załącznik 2. Wzór kontraktu między asystentem (ew. również usługodawcą), a użytkownikiem usług (ew. jego reprezentantem)

Kontrakt między:

12. asystentem osobistym (imię, nazwisko, PESEL), zwanym dalej Asystentem;
13. użytkownikiem usług asystencji osobistej (imię, nazwisko, PESEL), zwanym dalej Użytkownikiem;
14. Podmiotem wspierającym organizację i zarządzanie usługami AOON reprezentowanym przez (imię, nazwisko, funkcja)

Zawarty w dniu (data)

1. Podstawowym miejscem wykonywania usług asystencji osobistej będą (wpisać adresy miejsc np. zamieszkania, pracy, nauki, regularnego zaspokajania ważnych potrzeb życiowych przez użytkownika usług AOON)
2. Jeśli wymagać tego będzie indywidualny zakres usług asystencji osobistej, stanowiący załącznik do kontraktu, usługi będą wykonywane w miejscach innych niż ujęte w pkt. 1.
3. Kontrakt obowiązuje od (data) do (data).
4. Strony ustalają preferowany sposób bieżącej komunikacji: telefoniczna, mailowa, poprzez komunikator internetowy, inna (jaka...). Strony ustalają następujące dane kontaktowe:
5. Strony ustalają osobę do kontaktu dla asystenta w razie zagrożenia życia, zdrowia lub innej bardzo ważnej i pilnej potrzeby użytkownika (proszę wpisać imię, nazwisko i dane kontaktowe osoby).

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

6. Asystent zobowiązany jest do wykonywania usług zgodnie z instrukcjami użytkownika, dbając o jego bezpieczeństwo i komfort.

7. Osoby trzecie (np. członkowie rodziny użytkownika) nie są stroną kontraktu. Osoba trzecia może zlecać asystentowi wykonanie czynności lub wydawać mu instrukcje tylko jeśli taka potrzeba wynika z formularza potrzeb użytkownika lub z sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia osoby trzeciej. Asystent podczas swojej pracy nie wspiera bezpośrednio osób trzecich, nie będących stronami kontraktu. Asystent może wspierać użytkownika w sprawowaniu opieki lub spędzaniu czasu z osobami znajdującymi się pod faktyczną opieką użytkownika.

8. Asystent wykonuje przede wszystkim czynności wskazane w formularzu potrzeb użytkownika. Sporadyczne wykonywanie przez asystenta innych czynności może odbywać się tylko za zgodą obu Stron. Regularne wykonywanie przez asystenta innych czynności wymaga ponownego wypełnienia przez użytkownika formularza potrzeb.

9. Asystent nie jest opiekunem ani doradcą życiowym użytkownika. Asystent nie ponosi odpowiedzialności za skutki decyzji życiowych użytkownika. Asystent nie ma prawa narzucać użytkownikowi swoich przekonań lub preferencji, np. w zakresie organizacji dnia ani też komentować przekonań, preferencji i decyzji użytkownika oraz oceniać celowości podjęcia czynności, których wykonanie zleca mu użytkownik (o ile sam użytkownik wyraźnie nie prosi asystenta o taką ocenę lub komentarz).

10. Asystent wykonuje jedynie czynności, co do których istnieje daleko idące prawdopodobieństwo, że użytkownik wykonywałby je sam, będąc osobą pełnosprawną.

11. Strony uzgadniają, że za 1 godzinę pracy w dni robocze asystent otrzyma wynagrodzenie w wysokości..... brutto.

12. Strony uzgadniają, że za 1 godzinę pracy w niedziele i dni świąteczne asystent otrzyma wynagrodzenie w wysokości..... brutto.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

13. Strony uzgadniają, że za 1 godzinę pracy w godzinach nocnych (od 22 do 6) asystent otrzyma wynagrodzenie w wysokości..... brutto.

14. Strony uzgadniają, że podwyższona stawka za 1 godzinę pracy asystenta wyniesie..... brutto i będzie przysługiwać asystentowi za wykonywanie następujących czynności.... (proszę wpisać nazwy czynności).

15. Asystent jest zobowiązany do wykonywania usług w dniach i godzinach określonych w tygodniowym planie czasu pracy asystenta. Asystent jest zobowiązany do punktualnego rozpoczynania pracy. W przypadku spóźnienia większego niż 15 minut asystent ma obowiązek poinformować o przewidywanym spóźnieniu.

16. Podmiot wspierający organizację usług asystencji osobistej zobowiązany jest zorganizować dla użytkownika zastępstwo za asystenta na czas jego zwolnień lekarskich, urlopów i innych nieobecności w pracy (zapis opcjonalny).

17. Asystent może wykonać na rzecz użytkownika następujące czynności (wpisać nazwy czynności) także bez bezpośredniej obecności użytkownika. Regularne wykonywanie bez obecności użytkownika czynności innych niż tu wskazane wymaga renegotjacji kontraktu.

18. Asystent ma prawo odmówić wykonania następujących czynności:

- dokonywania zakupów towarów innych niż produkty niezbędne do życia codziennego bez obecności użytkownika;
- zakupu alkoholu, wyrobów tytoniowych oraz środków antykoncepcyjnych bez obecności użytkownika;
- podania użytkownikowi alkoholu, o ile użytkownik wykazuje objawy upojenia;
- podania użytkownikowi substancji psychoaktywnych;
- podania użytkownikowi leków niezgodnie z zaleceniami lekarza lub informacjami na ulotce/opakowaniu;

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- zastosowania produktów służących utrzymaniu higieny osobistej, w tym kosmetyków, niezgodnie z ich przeznaczeniem;
- wsparcia w wykonywaniu czynności niezgodnych z obowiązującym w Polsce prawem i zasadami współżycia społecznego;
- o charakterze seksualnym lub służących do przygotowania się do czynności o charakterze seksualnym;
- zagrażających życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu asystenta lub osób trzecich;
- innych uzgodnionych przez Strony (tu wpisać nazwy czynności - zapis opcjonalny).

19. Użytkownik nie pokrywa kosztów podróży asystenta do miejsca zamieszkania, pracy lub nauki Użytkownika.

20. Użytkownik jest zobowiązany do ponoszenia wszelkich dodatkowych kosztów związanych z realizacją usług asystenckich, w tym także kosztów generowanych przez obecność asystenta w określonym czasie i miejscu (np. biletów komunikacji miejskiej, kosztów paliwa w przypadku transportu samochodem asystenta, biletów wstępu na różnego typu wydarzenia, kosztów dokonywanych zakupów). W przypadku odmowy poniesienia kosztów o których mowa przez użytkownika, asystent wstrzymuje wsparcie w wykonaniu czynności generującej określony koszt.

21. Asystent nie może stawiać się do pracy ani jej wykonywać pod wpływem alkoholu i innych substancji psychoaktywnych. Taka sytuacja stanowi podstawę do wypowiedzenia niniejszego kontraktu.

22. Asystent nie może w czasie i miejscu pracy palić wyrobów tytoniowych bez zgody użytkownika.

23. Podczas wykonywania pracy, asystent ma prawo do przerwy w pracy w wymiarze uzgodnionym z użytkownikiem, nie krótszym jednak niż wynikający z zapisów Kodeksu Pracy.

24. Asystent nie załatwia spraw urzędowych użytkownika bez jego obecności.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

25. Asystent w godzinach pracy nie może pozostawić użytkownika bez wsparcia w mieszkaniu, miejscu użyteczności publicznej, środku transportu i w innych miejscach. W wypadku, gdy umówiony czas pracy asystenta na rzecz konkretnego użytkownika upłynie w trakcie przebywania w miejscu użyteczności publicznej lub środku transportu, asystent w porozumieniu z użytkownikiem podejmuje wybrane spośród następujących czynności:

- doprowadzenie aktualnie wykonywanej czynności do końca;
- dowiezienie użytkownika do celu lub, jeśli nie jest to możliwe, do punktu, gdzie będzie miał on zapewnione wsparcie osób trzecich;
- zawiadomienie wybranej przez użytkownika osoby trzeciej, w szczególności osoby ustalonej do kontaktu w razie wypadku lub nagłego pogorszenia się samopoczucia użytkownika.

26. Strony ustalają następującą osobę do kontaktu w razie wypadku lub nagłego pogorszenia się samopoczucia użytkownika: (imię, nazwisko, sposób kontaktu). W razie potrzeby asystent ma obowiązek zawiadomić wskazaną osobę.

27. W razie potrzeby asystent ma obowiązek udzielić użytkownikowi pierwszej pomocy przedmedycznej i zawiadomić służby ratunkowe. Asystent oświadcza, że znane są mu zasady udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej.

29. W wypadku utraty lub ograniczenia świadomości użytkownika, asystent podejmuje decyzje o sposobie pomocy, kierując się troską o dobro użytkownika. W miarę możliwości, asystent konsultuje swoje działania z osobą wyznaczoną przez użytkownika do kontaktu.

30. Zasady rozliczania godzin pracy asystenta, nieujętych w tygodniowym planie czasu pracy asystenta, określa umowa o pracę lub umowa cywilnoprawna.

31. Asystent świadczy czynności z zakresu wsparcia w samoobsłudze wyłącznie bezpośrednio na rzecz użytkownika. Asystent może podać dziecko do karmienia, podnieść je, przenieść lub przewinąć według

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

instrukcji użytkownika, wyłącznie jeśli czynności te zawiera indywidualny zakres usług asystencji osobistej.

32. Asystent może wykonywać czynności, w których uczestniczy dziecko klienta np. odbiór dziecka ze szkoły, wyłącznie w obecności klienta.

33. Użytkownik ma obowiązek zapewnić asystentowi środki higieniczne, leki i kosmetyki służące wykonywaniu usług. Asystent nie ponosi odpowiedzialności za skutki użycia ww. środków zgodnie z ich przeznaczeniem, informacjami na opakowaniu, ulotce i instrukcjami klienta.

34. Asystent działa dyskretnie, starając się aby jego wsparcie było możliwe najmniej widoczne dla osób trzecich.

35. Asystent zobowiązany jest do poszanowania prywatności użytkownika, w szczególności do nie ujawniania informacji dotyczących jego stanu zdrowia i życia osobistego

36. Asystent zobowiązany jest do lojalności wobec użytkownika, w szczególności do nie podejmowania działań godzących w dobro jego i jego rodziny.

37. Użytkownik zobowiązany jest do poszanowania godności osobistej asystenta oraz jego pracy, w szczególności do nie wydawania mu instrukcji obraźliwych w treści i formie oraz przestrzegania w kontaktach z nim ogólnie przyjętych norm współżycia społecznego.

38. Asystent zobowiązany jest do działania w sposób wzmacniający niezależność i aktywność życiową użytkownika oraz możliwości pełnienia przez niego ról społecznych adekwatnych do wieku.

39. Asystent ma prawo odstąpić od wykonywania instrukcji użytkownika wyłącznie, jeśli ich wykonywanie zagraża życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu użytkownika, asystenta i/lub osób trzecich.

40. Użytkownik i asystent są zobowiązani dążyć do polubownego załatwiania sporów powstałych między nimi, w szczególności do

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

korzystania w tym zakresie ze wsparcia koordynatora usług asystencji osobistej.

41. Asystent zobowiązany jest do ukończenia szkolenia z zakresu zasad świadczenia usług asystencji osobistej przed rozpoczęciem świadczenia usług.

42. Użytkownik jest zobowiązany do ukończenia szkolenia z zakresu zasad korzystania z usług i współpracy z asystentem przed rozpoczęciem korzystania z usług.

43. Koordynator usług asystenckich zobowiązany jest do trwałej i efektywnej współpracy, zarówno z użytkownikiem, jak i asystentem.

44. Koordynator usług asystenckich ma prawo monitorowania:

a) przestrzegania zasad kontraktu i załączników przez użytkowników i asystentów;

b) satysfakcji użytkowników z wykonywanych usług asystencji osobistej;

c) warunków pracy asystentów;

e) jakości ewentualnego wsparcia świadczonego użytkownikom - osobom z niepełnosprawnością i asystentom przez innych specjalistów, np. mentorów i psychologów.

Monitorowanie może odbywać się w szczególności poprzez:

- okresowe ankiety ewaluacyjne;

- rozmowy osobiste, telefoniczne oraz za pośrednictwem komunikatorów internetowych;

- wizyty w miejscach, gdzie realizowane są usługi asystencji osobistej;

45. Koordynator usług asystencji osobistej zobowiązany jest do dostępności dla użytkowników i asystentów:

a) osobistej pod adresem..... (zapis opcjonalny)

b) telefonicznej pod numerem.....

c) pod adresem poczty elektronicznej.....

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

w następujących dniach i godzinach.....

46. Asystent zobowiązany jest do uczestniczenia w cyklicznych spotkaniach zespołu asystentów z udziałem koordynatora usług asystenckich (jeśli podmiot jest zobowiązany do jego zatrudniania), w celu wymiany informacji i doświadczeń oraz usprawnienia wzajemnej współpracy. Spotkania będą odbywać się z częstotliwością w dniach, w godzinach

47. Podmiot wspierający zarządzanie usługami asystencji osobistej zobowiązany jest do:

- wsparcia użytkownika w wyborze asystenta zgodnie z indywidualnymi potrzebami użytkownika (jeśli użytkownik zgłosi zapotrzebowanie na takie wsparcie);
- prowadzenia pełnej obsługi płacowej, kadrowej, rachunkowej i administracyjnej współpracy użytkownika z asystentem, w tym comiesięcznej wypłaty asystentowi wynagrodzenia;
- organizacji mediacji między użytkownikiem, a asystentem oraz wsparcia superwizyjnego dla asystenta (o ile Strony zgłoszą zapotrzebowanie na takie wsparcie).

Wzór kontraktu należy modyfikować w zależności od potrzeby i dostosować do ogółu rozwiązań opisywanych w niniejszym opracowaniu.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Załącznik 3. Propozycja ramowego szkolenia uzupełniającego dla AOOD osoby z niepełnosprawnością intelektualną/autyzmem i in.

Szkolenie jednodniowe prowadzone przez operatora usług AOOD.

Czas trwania: 7 godzin zegarowych

1. Prawa Osoby z niepełnosprawnością intelektualną/autyzmem w świetle Konwencji ONZ – 15 minut
2. Poznanie charakterystycznych zachowań różnych użytkowników, trudności w nawiązywaniu kontaktów i relacji z otoczeniem – 1,5 godziny
3. Możliwości i ograniczenia użytkowników w komunikowaniu się wynikające z różnych niepełnosprawności. (Asystent jako rzecznik interesów i potrzeb użytkownika) - 1 godzina
4. W jaki sposób radzić sobie z emocjami i reakcjami emocjonalnymi, jakie mogą wystąpić w kontakcie AOOD z osobą wspieraną. 1 godzina
5. Pakiet narzędzi pomocnych w stawianiu granic w sytuacji ich przekroczenia, podstawowe umiejętności wygaszania zachowań trudnych oraz wzmocnienia zachowań pożądanych. - 1 godzina
6. W jaki sposób realizować asystencję w kontaktach z rodzinami i najbliższym otoczeniem ? Na jakich zasadach AOOD może i powinien współpracować z rodziną i innymi ważnymi dla Osoby z niepełnosprawnością środowiskami ? - 1 godzina
7. Określenie sytuacji , w jakich asystent może skorzystać z dodatkowej pomocy superwizora lub innych specjalistów. – 15 minut
8. Pierwsza pomoc w przypadku napadu epilepsji, paniki, niedocukrzenia itp. – 1 godzina